

Aneta Jegier, Beata Szurowska

Moje. *Ćwiczenia*

Program
edukacji wczesnoszkolnej
dla klas 1-3

Spis treści

Wstęp	4
Rozdział I. Dziecko w młodszym wieku szkolnym	5
1.1. Ważne aspekty rozwoju psychoruchowego małych uczniów	5
1.2. Charakterystyka społecznego funkcjonowania dziecka w młodszym wieku szkolnym	11
1.3. Nieprawidłowości w rozwoju dzieci	16
1.4. Wybrane metody wspomagania rozwoju dzieci	20
Rozdział II. Nauczyciel w edukacji wczesnoszkolnej	25
2.1. Rola nauczyciela we współczesnej szkole	25
2.2. Sposoby motywowania uczniów do nauki	30
2.3. Kontakty nauczyciela z rodzicami uczniów	38
Rozdział III. Cele i sposoby ich osiągnięcia oraz kryteria oceny i metody sprawdzania osiągnięć ucznia	40
3.1. Ogólne i szczegółowe cele kształcenia i wychowania.	40
3.2. Sposoby osiągnięcia celów kształcenia i wychowania (z uwzględnieniem możliwości indywidualizacji pracy w zależności od potrzeb i możliwości uczniów oraz warunków, w jakich program będzie realizowany)	44
3.3. Treści kształcenia i oczekiwane osiągnięcia ucznia	53
3.4. Kryteria oceniania i metody sprawdzania osiągnięć ucznia	67
Załączniki	
Diagnoza gotowości szkolnej dziecka rozpoczynającego naukę w klasie I	71
Scenariusz zajęć integracyjnych dla dzieci i ich rodziców	85
Słuchowisko dla uczniów klasy I: <i>Bajka o Małpcie, która znalazła skarb</i>	87
Szkice zajęć wspomagających rozwój społeczny i moralny dzieci w wieku wczesnoszkolnym	89

Recenzja publikacji

Moje ćwiczenia. Program edukacji wczesnoszkolnej **autorstwa dr Beaty Szurowskiej i dr Anety Jegier**

Do rąk nauczycieli trafia wyjątkowo interesujący program edukacji wczesnoszkolnej autorstwa dr Beaty Szurowskiej i dr Anety Jegier. Autorki są nie tylko specjalistkami z zakresu pedagogiki małego dziecka i pedagogiki wczesnoszkolnej, lecz także aktywnymi zawodowo nauczycielkami, mającymi duże doświadczenie w pracy z dziećmi.

Stworzony przez nie program jest tak skonstruowany, by nauczyciel najpierw zapoznał się ze specyfiką rozwoju małego dziecka, a następnie wszelkimi problemami z tym związanymi. Autorki rozpoczynają od rzetelnego opisu kolejnych sfer rozwoju psychoruchowego dziecka w wieku wczesnoszkolnym, szczególną uwagę zwracając na sześciolatki. Wiele miejsca poświęcają ich społecznemu funkcjonowaniu – to niebywale ważne, gdyż poziom rozwoju emocjonalno-społecznego ma niebagatelny wpływ na pozostałe sfery rozwoju dziecka. Autorki szczegółowo opisują kompetencje społeczne dzieci sześciolatków, zwracając przy tym uwagę na ważny problem akceptacji przez rówieśników.

Osobny rozdział został poświęcony zaburzeniom rozwoju dziecka rozpoczynającego naukę w szkole. To niezwykle ważna i cenna część programu, gdyż coraz więcej dzieci, których rozwój przebiega niepomysłnie, uczęszcza do szkół masowych, gdzie wielu nauczycieli nie jest zbyt dobrze przygotowanych do pracy z nimi. Autorki prezentują szczegółową listę objawów zaburzeń rozwoju psychoruchowego dzieci z podziałem na poszczególne sfery (motorykę, percepcję, mowę, proces myślenia, rozwój emocjonalno-społeczny), co świadczy o ich szerokiej wiedzy w opisywanym zakresie.

Program jest skierowany do nauczycieli, a zatem Autorki właśnie ich pracy poświęcają odrębny rozdział. Co ważne, nie wahały się podjąć trudnego tematu, jakim jest wypalenie zawodowe. Podpowiadają, w jaki sposób radzić sobie z tym problemem.

Osobny rozdział programu został poświęcony wybranym metodom wspomagania rozwoju dzieci w wieku wczesnoszkolnym. To cenne rady i podpowiedzi dla wszystkich nauczycieli organizujących zajęcia korekcyjno-kompensacyjne.

Autorki również szczegółowo opisują problem diagnozy na potrzeby organizacji procesu nauczania oraz wiele miejsca poświęcają ocenianiu oraz indywidualizacji procesu nauczania.

Całość programu edukacji wczesnoszkolnej dopełniają załączniki zawierające między innymi arkusz do diagnozy poziomu rozwoju psychoruchowego oraz materiały, które można wykorzystać do pracy z dziećmi.

Z całą pewnością program warto realizować, gdyż nie tylko spełnia kryteria poprawności, lecz także jest nowoczesnym, przemyślanym i rzetelnie opracowanym narzędziem pracy nauczyciela.

dr Anna Mikler-Chwastek
adiunkt w Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie

ROZDZIAŁ III

CELE I SPOSOBY ICH OSIĄGANIA ORAZ KRYTERIA OCENY I METODY SPRAWDZANIA OSIĄGNIĘĆ UCZNIĄ

3.1. Ogólne i szczegółowe cele kształcenia i wychowania⁹⁹

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych określa następujące **cele kształcenia ogólnego** (klasy I–VI):

1. *Przyswojenie przez uczniów podstawowego zasobu wiadomości na temat faktów, zasad, teorii i praktyki, dotyczących przede wszystkim tematów i zjawisk bliskich doświadczeniom uczniów.*
2. *Zdobycie przez uczniów umiejętności wykorzystywania posiadanych wiadomości podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów.*
3. *Kształtowanie u uczniów postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie.*

Natomiast **do celów edukacji wczesnoszkolnej zalicza się:**

- Wspomaganie dziecka w rozwoju intelektualnym, emocjonalnym, społecznym, etycznym, fizycznym i estetycznym, czyli w całokształcie jego rozwoju.
- Wychowanie dziecka tak, aby było przygotowane do życia z samym sobą, ludźmi i przyrodą.
- Zadbanie o to, aby dziecko odróżniało dobro od zła.
- Wychowanie w świadomości przynależności społecznej do rodziny, grupy rówieśniczej i wspólnoty narodowej.
- Wychowanie do rozumienia konieczności dbania o przyrodę.
- Dążenie do ukształtowania systemu wiadomości i umiejętności potrzebnych dziecku do poznawania i rozumienia świata, radzenia sobie w codziennych sytuacjach oraz kontynuowania nauki w klasach IV–VI szkoły podstawowej.

Podstawa programowa edukacji wczesnoszkolnej dla I etapu edukacyjnego, jasno precyzuje również **zadania szkoły**. Należą do nich:

1. Realizowanie programu nauczania skoncentrowanego na dziecku, na jego indywidualnym tempie rozwoju i możliwościach uczenia się.
2. Respektowanie trójpodmiotowości oddziaływań wychowawczych i kształcących: uczeń – szkoła – dom rodzinny.
3. Rozwijanie predyspozycji i zdolności poznawczych dziecka.
4. Kształtowanie u dziecka pozytywnego stosunku do nauki oraz rozwijanie ciekawości w poznawaniu otaczającego świata i w dążeniu do prawdy.
5. Poszanowanie godności dziecka; zapewnienie dziecku przyjaznych, bezpiecznych i zdrowych warunków do nauki i zabawy, działania indywidualnego i zespołowego,

⁹⁹ Cele i zadania szkoły opracowane zostały na podstawie Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 maja 2014 r., zmieniającego rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, Załącznik nr 2 (Dz.U. z 2014 – poz. 803).

- rozwijania samodzielności oraz odpowiedzialności za siebie i najbliższe otoczenie, ekspresji plastycznej, muzycznej i ruchowej, aktywności badawczej, a także działalności twórczej.
6. Wyposażenie dziecka w umiejętność czytania i pisania, w wiadomości i sprawności matematyczne potrzebne w sytuacjach życiowych i szkolnych oraz przy rozwiązywaniu problemów.
  7. Dbałość o to, aby dziecko mogło nabywać wiedzę i umiejętności potrzebne do rozumienia świata, w tym zagwarantowanie mu dostępu do różnych źródeł informacji i możliwości korzystania z nich.
  8. Sprzyjanie rozwojowi cech osobowości dziecka, koniecznych do aktywnego i etycznego uczestnictwa w życiu społecznym.

Poniżej przedstawione zostały cele ogólne i szczegółowe opracowane na podstawie obowiązującej podstawy programowej.

Obszary edukacyjne	Cele ogólne	Cele szczegółowe
Obszar edukacji polonistycznej	Kształtowanie umiejętności porozumiewania się	<ul style="list-style-type: none"> • rozwijanie umiejętności uważnego słuchania • rozwijanie umiejętności prowadzenia rozmowy • wzbogacanie czynnego słownika dzieci • rozwijanie umiejętności tworzenia wypowiedzi poprawnych pod względem gramatycznym, fleksyjnym i artykulacyjnym
	Rozwijanie i doskonalenie umiejętności czytania i pisania	<ul style="list-style-type: none"> • rozwijanie umiejętności płynnego, poprawnego czytania różnych form tekstu: krótkich tekstów, informacji poznawczych, komiksów, wierszy, inscenizacji, dialogów • kształtowanie umiejętności czytania ze zrozumieniem różnych form tekstu, w tym informacji poznawczych • rozwijanie umiejętności tworzenia wypowiedzi pisemnych poprawnych pod względem językowym, kaligraficznym i ortograficznym • tworzenie sytuacji edukacyjnych umożliwiających dziecku użyteczne stosowanie nabytych umiejętności, np. pisanie życzeń, listu
	Wprowadzenie dziecka w świat literatury	<ul style="list-style-type: none"> • rozwijanie zainteresowań czytelniczych • zachęcanie do samodzielnego czytania różnych form literackich – wierszy, legend, opowiadań • uwrażliwianie na piękno języka literackiego • rozwijanie umiejętności dokonywania prostej analizy utworu literackiego

	Wspomaganie rozwoju dziecka w zakresie wypowiedania się w małych formach teatralnych	<ul style="list-style-type: none"> zachęcanie do zabaw dramatycznych inspirowanych utworami literackimi
Obszar edukacji matematycznej	Wspomaganie rozwoju czynności umysłowych niezbędnych do uczenia się matematyki oraz rozumienia otaczającego świata	<ul style="list-style-type: none"> rozwijanie umiejętności logicznego myślenia, wnioskowania o obserwowanych zmianach, rozumowania przez analogię, abstrahowania i uogólniania rozwijanie orientacji przestrzennej rozwijanie intuicji geometrycznej tworzenie sytuacji edukacyjnych umożliwiających dziecku stosowanie nabytych umiejętności w praktyce
	Kształtowanie umiejętności liczenia i sprawności rachunkowych	<ul style="list-style-type: none"> kształtowanie pojęcia liczby naturalnej rozwijanie umiejętności wykonywania i poprawnego zapisywania działań arytmetycznych: dodawania, odejmowania, mnożenia i dzielenia rozwijanie umiejętności rozwiązywania zadań z treścią tworzenie sytuacji edukacyjnych umożliwiających dziecku stosowanie nabytych umiejętności w praktyce
	Kształtowanie umiejętności w zakresie dokonywania pomiaru i obliczeń pieniężnych	<ul style="list-style-type: none"> rozwijanie umiejętności ważenia, mierzenia, określania pojemności i dokonywania obliczeń pieniężnych tworzenie sytuacji edukacyjnych umożliwiających dziecku stosowanie nabytych umiejętności w praktyce
Obszar edukacji przyrodniczej	Poznawanie przyrody żywej i nieożywionej	<ul style="list-style-type: none"> tworzenie sytuacji edukacyjnych umożliwiających dziecku nabywanie doświadczeń niezbędnych do rozwoju czynności intelektualnych potrzebnych do rozumienia otaczającego świata; empiryczne zapoznanie dzieci z podstawowymi zjawiskami i procesami zachodzącymi w świecie przyrody żywej i nieożywionej zachęcanie do prowadzenia prostych upraw i hodowli w kąci przyrody zapoznanie z wybranymi ekosystemami w Polsce i na świecie
	Wychowanie w poszanowaniu świata roślin i zwierząt; kształtowanie postawy proekologicznej	<ul style="list-style-type: none"> uświadczenie korzyści i zagrożeń związanych ze światem roślin i zwierząt uwrażliwienie na potrzeby zwierząt i roślin rozwijanie świadomości ekologicznej, wdrażanie do ochrony środowiska
Obszar edukacji społecznej z etyką	Wprowadzenie dziecka w świat wartości i uczuć; wychowanie do życia w społeczności	<ul style="list-style-type: none"> wspomaganie rozwoju dziecka w zakresie kompetencji społecznych tworzenie sytuacji edukacyjnych sprzyjających integracji grupy

		<ul style="list-style-type: none"> • rozwijanie empatii, uwrażliwianie na potrzeby innych • rozwijanie umiejętności dokonywania oceny zachowań innych i własnych • kształtowanie postawy prospołecznej, zachęcanie do niesienia pomocy słabszym i potrzebującym • rozwijanie umiejętności rozpoznawania i nazywania emocji • rozwijanie odporności emocjonalnej niezbędnej do radzenia sobie w sytuacjach codziennych i życiu szkolnym • uświadomienie roli rodziny w życiu człowieka • kształtowanie właściwej postawy w kontaktach z nieznanymi
	Rozwijanie tożsamości narodowej	<ul style="list-style-type: none"> • rozwijanie zainteresowań kulturą własnego regionu • budzenie ciekawości poznawczej przez zapoznanie z historią, kulturą i zwyczajami wybranych regionów Polski oraz wybranych krajów świata • dostarczanie wiedzy na temat Polski, Europy i świata
	Wspieranie dziecka w budowaniu poczucia własnej wartości	<ul style="list-style-type: none"> • tworzenie sytuacji edukacyjnych umożliwiających budowanie przez dziecko poczucia własnej wartości w oparciu o poczucie sprawstwa „wiem, potrafię”
Obszar edukacji muzycznej	Wprowadzenie dziecka w świat muzyki	<ul style="list-style-type: none"> • poznawanie wybranych zagadnień związanych z edukacją muzyczną, np. zapisu muzycznego, wybranych tańców i utworów muzycznych, instrumentów • tworzenie sytuacji edukacyjnych umożliwiających dziecku uczestniczenie w koncertach i przedstawieniach muzycznych
	Rozwijanie umiejętności słuchania i tworzenia muzyki	<ul style="list-style-type: none"> • zachęcanie do słuchania różnych gatunków muzycznych • zachęcanie do śpiewania piosenek i grania na wybranych instrumentach • inspirowanie dzieci do samodzielnego tworzenia prostych śpiewanek i ilustracji dźwiękowych
Obszar edukacji plastycznej	Wprowadzenie dziecka w świat sztuki	<ul style="list-style-type: none"> • zapoznanie z wybranymi dziedzinami sztuki (architektura, rzeźba, malarstwo, grafika, fotografia, film)
	Rozwijanie umiejętności percepcji sztuki Inspirowanie do ekspresji przez sztukę	<ul style="list-style-type: none"> • tworzenie sytuacji edukacyjnych umożliwiających dziecku wypowiedzanie się na temat sztuki • zachęcanie do eksperymentowania z fakturą, kształtem i barwą, tworzenia własnych dzieł plastycznych • rozwijanie wyobraźni twórczej, zachęcanie do tworzenia prac inspirowanych rzeczywistością, literaturą i sztuką

Obszar edukacji technicznej	Wprowadzenie dziecka w świat techniki	<ul style="list-style-type: none"> dostarczenie wiedzy na temat sposobów wytwarzania i działania wybranych przedmiotów i maszyn dawniej i dziś uświadomienie konieczności przestrzegania zasad bezpieczeństwa podczas korzystania z urządzeń elektrycznych
	Inspirowanie do działań konstrukcyjnych (samodzielnych i grupowych)	<ul style="list-style-type: none"> tworzenie sytuacji edukacyjnych umożliwiających dzieciom samodzielne konstruowanie i majsterkowanie uświadomienie konieczności zachowania zasad bezpieczeństwa podczas używania prostych narzędzi
Obszar edukacji informatycznej	Wprowadzenie dziecka w świat nowoczesnych mediów, komputerów i cyberprzestrzeni	<ul style="list-style-type: none"> rozwijanie umiejętności obsługi komputera uświadomienie konieczności przestrzegania zasad korzystania z komputera budzenie świadomości korzyści i zagrożeń związanych z cyberprzestrzenią
Obszar edukacji zdrowotnej (z wychowaniem fizycznym)	Kształtowanie postawy prozdrowotnej oraz dbałości o bezpieczeństwo własne i innych	<ul style="list-style-type: none"> uświadomienie konieczności dbania o zdrowie, kształtowanie postawy prozdrowotnej zapoznanie z podstawowymi zasadami zdrowego odżywiania zapoznanie z podstawowymi przepisami ruchu drogowego wdrażanie do dbania o bezpieczeństwo własne oraz innych podczas zajęć i zabaw w szkole oraz w innych sytuacjach bliskich dziecku
	Rozwijanie sprawności fizycznej	<ul style="list-style-type: none"> zachęcanie do wysiłku fizycznego i uprawiania sportu tworzenie sytuacji edukacyjnych umożliwiających harmonijny rozwój fizyczny dziecka

3.2. Sposoby osiągnięcia celów kształcenia i wychowania (z uwzględnieniem możliwości indywidualizacji pracy w zależności od potrzeb i możliwości uczniów oraz warunków, w jakich program będzie realizowany)

Osiągnięcie celów kształcenia i wychowania jest możliwe po spełnieniu niezbędnych warunków. Przede wszystkim podczas planowania zajęć nauczyciel powinien uwzględniać indywidualne i społeczne potrzeby dzieci oraz stwarzać atmosferę sprzyjającą uczeniu się. Każde zajęcia powinny, w miarę możliwości, wykorzystywać aktywność własną dzieci w poznawaniu świata, co pozwoli uczniom na samodzielne odkrywanie i zdobywanie wiedzy i umiejętności. Nauczyciel organizując sytuacje dydaktyczne, umożliwi dziecku uczenie się w indywidualnym i grupowym działaniu.

Każde zajęcia edukacyjne wymagają określenia ich celów ogólnych i szczegółowych, przewidywania ich przebiegu, wyznaczenia metod i form pracy oraz zaplanowania roli każdego ucznia.

Ważne jest także dobre zaplanowanie miejsca pracy ucznia. Należy pamiętać, że sala lekcyjna powinna być urządzona funkcjonalnie, tak aby sprzyjała nabywaniu wiedzy i umiejętności przez uczniów i nie rozpraszała ich uwagi podczas pracy. Uczniowie zaś powinni być wdrożeni do dbania o nią i nauczeni zasady odkładania rzeczy na swoje miejsce.

Sposoby osiągnięcia celów kształcenia i wychowania mieszczą się w trzech obszarach problemowych. Należą do nich:

1. Poznanie ucznia

- Przeprowadzenie diagnozy wiedzy i umiejętności dziecka rozpoczynającego naukę w klasie I.
- Poznanie osobowości ucznia, jego postawy wobec uczenia się oraz preferencji w zakresie stylu uczenia się.
- Poznanie środowiska rodzinnego ucznia i warunków uczenia się oferowanych przez dom rodzinny.
- Bieżąca kontrola i ocena postępów ucznia.

2. Dostosowanie wymagań do możliwości ucznia

- Rozpoznanie specyficznych potrzeb edukacyjnych.
- Uzyskanie dodatkowych informacji od specjalistów.
- Powołanie zespołu.
- Prowadzenie dokumentacji zgodnie z rozporządzeniem MEN.
- Dostosowanie wymagań do potrzeb i możliwości ucznia.

3. Kontakty szkoły z rodzicami/opiekunami dziecka

- Informowanie rodziców/opiekunów o postępach ucznia.
- Wsparcie pedagogiczne rodziców/opiekunów.
- Wspólne ustalanie zasad pracy z dzieckiem.

Sposoby osiągnięcia celów edukacyjnych oraz organizowanie procesu edukacyjnego w klasach I–III

Koncepcja edukacji wczesnoszkolnej, uwzględniająca naukę w klasie I dzieci sześciolletnich, jest oparta na współczesnych teoriach wychowania i kształcenia dzieci. Tworzy ona edukacyjny pomost pomiędzy metodami i formami pracy charakterystycznymi dla wychowania przedszkolnego a nauczaniem typowym dla polskiej szkoły. Główne założenia edukacyjne oparte zostały na konstruktywistycznej teorii uczenia, która stawia dziecko (z jego wiedzą, zainteresowaniami i potrzebami) w centrum procesu edukacyjnego. Uczniowie nie mogą być biernymi odbiorcami wiedzy, przeciwnie – zgodnie ze swą naturą powinni doświadczać, eksperymentować, uczyć się w radosnej atmosferze odkrywania świata i własnych możliwości.

Na tym etapie edukacji rola nauczyciela oraz stosowanych przez niego metod i narzędzi dydaktycznych jest niezwykle ważna, ponieważ – zgodnie z naukowymi teoriami opisującymi uczenie się – rozwój dziecka przebiega w kontekście społecznym i prze-

chodzi od poziomu interpersonalnego do intrapersonalnego. Nauczyciel, korzystając z odpowiednich narzędzi, powinien w tym skomplikowanym procesie odgrywać rolę promotora samoregulacji uczniów.

Tematyka zajęć powinna być związana z treściami zawartymi w podstawie programowej i odnosić się głównie do aktualnych i bliskich dzieciom wydarzeń, świąt, zwyczajów, zjawisk przyrody itp. Dzieci dzięki powinny się uczyć, jak postępować w sytuacjach trudnych, niebezpiecznych. Teksty i historyjki obrazkowe, które wykorzystuje się na zajęciach, muszą pokazywać także pozytywne wzorce zachowań. W proponowanej tematyce zajęć powinny być zawarte zagadnienia interesujące dzieci, konieczne do poszerzenia ich wiedzy o świecie. Ważne, aby dzieci mogły podzielić się z innymi swoimi zainteresowaniami, pochwalić uzdolnieniami, korzystając z przyniesionych przez siebie materiałów, opowiedzieć o tym, co je ostatnio zaniekaowało itp.

Istotną sprawą jest formułowanie poleceń (zarówno w podręczniku, jak i w zeszytach ćwiczeń), jak również podczas różnych zajęć z nauczycielem (zabaw dydaktycznych, zadań do wykonania, zadań praktycznych). Powinny być one formułowane operacyjnie, w sposób przejrzysty dla ucznia i zachęcający do podejmowania zróżnicowanych działań aktywizujących. Szczególną uwagę należy zwrócić na zadania problemowe, twórcze, inspirujące do pracy w grupach.

Nauka czytania powinna być oparta na metodzie analityczno-syntetycznej (uwzględniającej ogniwo pośrednie, jakim jest sylaba). Najlepiej, gdy nauka czytania przebiega w dwóch etapach:

- wyrabianie gotowości do czytania (tzw. etap przedliterowy)
- wprowadzanie elementów czytania (systematyczne zapoznawanie z kolejnymi literami).

W etapie pierwszym szczególną uwagę trzeba zwracać na ćwiczenie słuchu fonematycznego, sprawności manualnej, rozwijanie spostrzegawczości wzrokowej i słuchowej, doskonalenie wymowy oraz rozumienie sensu kodowania i dekodowania.

Warto wprowadzić również wyrazy do czytania globalnego. Wyrazy te powinny się pojawiać głównie w pierwszym etapie nauki i na początku drugiego etapu (w pierwszym semestrze klasy I).

W drugim etapie należy systematycznie zapoznawać dzieci z kolejnymi literami (zgodnie z wybraną metodą, na podstawie zasady zgodności fonetyczno-graficznej).

Ze względu na fakt, że podstawa programowa przewiduje w klasie I samodzielne czytanie lektur, ostatnia litera powinna być wprowadzona do końca kwietnia.

Zgodnie z psychologicznym prawem pierwszego połączenia, dzieci od razu powinny dowiadywać się, że istnieje *ż* i *rz*, *zi* i *ź*, *si* i *ś*, *ch* i *h* itd., dzięki czemu będą mniej narażone m.in. na trudności ortograficzne. Korzystne jest to ze względu na trudności uczniów z zapamiętywaniem liter i ich odpowiedników fonemowych.

Indywidualizacja nauki czytania

Ze względu na różnice rozwojowe oraz różne przygotowanie dzieci do nauki czytania wykorzystywane teksty powinny być dostosowane do możliwości uczniów. Warto dobierać teksty na dwóch poziomach:

- poziom podstawowy (teksty łatwiejsze, krótsze)
- poziom ponadpodstawowy (teksty trudniejsze, dłuższe).

Najlepiej, gdy teksty na obu poziomach stanowią całość (co ułatwia pracę z całą grupą i umożliwia indywidualizację bez sztucznych podziałów na dzieci lepsze i gorsze), jedynym wyróżnikiem powinna być wielkość czcionki. Poza tym teksty trzeba konstruować tak, aby zachęcać dzieci słabiej czytające do podejmowania wysiłku w pokonywaniu trudności.

W klasie II i III stopniowo muszą się pojawiać teksty trudniejsze, pozwalające na doskonalenie techniki czytania.

Edukacja literacka, budzenie zainteresowań czytelniczych, doskonalenie czytania

Jedną z najważniejszych kwestii jest właściwy dobór tekstów. Powinny one odznaczać się wysokimi walorami artystycznymi i być dostosowane do percepcji dziecka w wieku wczesnoszkolnym. Warto wykorzystywać utwory współczesne oraz zaczerpnięte z tradycji literackiej. Edukację literacką trzeba łączyć z różnymi dziedzinami sztuki, np. teatrem, muzyką, malarstwem. Zgodnie z założeniami nowej podstawy programowej szczególnie starannie powinny być dobierane teksty konieczne do wprowadzania elementów etyki – wartości (baśnie, bajki, legendy).

W związku z potrzebą rozbudzania w dzieciach motywacji do samodzielnego czytania oraz zainteresowania książką, w edukacji literackiej przyświecają nam następujące cele:

- tworzenie sytuacji edukacyjnych sprzyjających zainteresowaniu dziecka książką oraz budzeniu motywacji do samodzielnego czytania
- zaplanowanie systematycznych działań służących rozwijaniu czytelnictwa, opracowanych zgodnie ze zmieniającymi się możliwościami i umiejętnościami dzieci w tym zakresie – wskazane są działania na różnych płaszczyznach: głośne czytanie przez nauczyciela, czytanie rodzinne, wprowadzenie w świat lektur, głośne czytanie przez dzieci itp.

Mimo że samodzielne czytanie lektur przez uczniów następuje dopiero po zapoznaniu się przez nich ze wszystkimi literami, od początku roku powinni poznawać lektury (które czyta nauczyciel i dzieci potrafiące już czytać).

W klasach II i III zadaniem nauczyciela jest zachęcanie do czytania i rozwijanie zainteresowań czytelniczych na podstawie rozpoznania indywidualnych zainteresowań dziecka.

Nauka pisania

Ważne, by na początku nauki pisania zaproponować dużo ćwiczeń polegających na rysowaniu szlaczków, kolorowaniu, rysowaniu po śladzie, dorysowywaniu, łączeniu elementów, szukaniu drogi w labiryncie, samodzielnym rysowaniu (ciekawe są zwłaszcza ćwiczenia skojarzone z ruchem, z kształtem konkretnego przedmiotu). Dodatkowo należy wykorzystywać wycinanki i naklejki, jak również proponować dzieciom wykonywanie twórczych prac plastyczno-technicznych.

W klasach II i III dzieci doskonalą technikę pisania oraz konstruowania wypowiedzi pisemnych (poprawnych kaligraficznie, gramatycznie i stylistycznie).

Edukacja matematyczna i przyrodnicza

Edukacja matematyczna nie może przebiegać bez wspomaganie rozwoju umysłowego dziecka. Niezwykle istotne są trzy obszary: rozumowanie przyczynowo-skutkowe, klasyfikowanie oraz orientacja przestrzenna. Dlatego ćwiczenia należy opracowywać w sposób umożliwiający wspomaganie rozwoju dziecka w tych zakresach. Ważne jest także wprowadzanie wielu działań edukacyjnych przygotowujących dziecko do rozwiązywania zadań z treścią.

Uczniowie (szczególnie w klasie I) wyznaczają sumy i różnice manipulując przedmiotami lub licząc na zbiorach zastępczych. W tym celu trzeba wykorzystywać liczmany (najlepiej związane z tematyką kręgów tematycznych). Dzieci mogą również korzystać z innych zbiorów zastępczych (palce, patyczki, orzechy, kasztany itp.).

Na etapie edukacji wczesnoszkolnej uczniowie za mało mają okazji do kształtowania postawy badawczej, samodzielności w odkrywaniu prawd o świecie i rozwijania myślenia w zakresie rozumowania przez analogię, abstrahowania, uogólniania. Ponadto główny akcent kładzie się na zjawiska przyrody ożywionej, niemal pomijając procesy i zjawiska przyrody nieożywionej. Skutki obserwujemy w dalszych etapach kształcenia; objawiają się niechęcią uczniów do fizyki czy chemii, jako przedmiotów obcych i nieznanych, oraz do matematyki, której zrozumienie wymaga rozumowania na określonym poziomie. Uczniom brakuje podstaw oraz strategii intelektualnych niezbędnych do zrozumienia i wyjaśnienia trudnych procesów, reakcji i zjawisk oraz do rozwiązywania zadań matematycznych. Jednym ze źródeł tego niepokojącego zjawiska jest fakt, że brakuje „pomostu edukacyjnego” między nauczaniem matematyki i przyrody charakterystycznym dla wychowania przedszkolnego (kiedy myślenie dzieci ma charakter przedprzyczynowy i magiczno-zjawiskowy) a trudną wiedzą przekazywaną uczniom w klasach starszych. Dlatego jednym z celów powinno być empiryczne zapoznanie dzieci z klas I–III z podstawowymi zjawiskami i procesami zachodzącymi w świecie przyrody oraz umożliwienie im nabywania doświadczeń potrzebnych do tworzenia strategii intelektualnych, które staną się podstawą do przyswojenia wiedzy i umiejętności z zakresu edukacji matematycznej i przyrodniczej w klasach starszych.

W edukacji przyrodniczej powinny więc przyświecać następujące cele:

- tworzenie sytuacji edukacyjnych umożliwiających dziecku nabywanie doświadczeń i rozwój czynności intelektualnych niezbędnych do rozumienia siebie oraz otoczenia, a także potrzebnych w nauce szkolnej
- zaplanowanie systematycznych działań służących empirycznemu zapoznaniu dzieci z klas I–III z podstawowymi zjawiskami i procesami zachodzącymi w świecie przyrody.

Realizację założonych celów umożliwiają doświadczenia, które można przeprowadzić w warunkach szkolnych.

Edukacja społeczna z etyką

Dziecko jest istotą społeczną, potrzebuje miłości, przyjaźni i akceptacji. Wprowadzenie go w świat wartości jest równie ważne jak kształcenie umiejętności czytania czy pisania. Podstawa programowa (I etap edukacyjny: klasy I–III. Edukacja wczesnoszkolna) podkreśla rolę edukacji społecznej i dodatkowo wymienia w obszarach kluczowych kompetencji etykę.

W zaleceniach dotyczących sposobów realizacji celów czytamy:

Etyka. Ze względu na specyfikę dziecięcego rozumowania, w trakcie zajęć z etyki zaleca się, aby wykorzystywać baśnie, bajki i opowiadania, bowiem zadaniem szkoły jest sprzyjanie rozwojowi cech osobowości dziecka koniecznych do aktywnego i etycznego uczestnictwa w życiu społecznym.^{100[1]}

W edukacji społecznej należy uwzględnić:

- wprowadzenie dziecka w świat wartości
- tworzenie sytuacji edukacyjnych umożliwiających budowanie przez dziecko poczucia własnej wartości
- wspomaganie rozwoju dziecka w zakresie kompetencji społecznych
- tworzenie sytuacji edukacyjnych sprzyjających integracji grupy.

Realizację założonych celów umożliwia wykorzystanie słuchowisk oraz dostępnych utworów literackich skierowanych do dzieci. Pomagają one nauczycielom realizować treści z tego obszaru edukacyjnego w taki sposób, aby dzieci potrafiły znajdować właściwe rozwiązania w sytuacjach trudnych i kierowały się w życiu poczuciem dobra, prawdy i sprawiedliwości.

W klasie pierwszej, ze względu na możliwości percepcji słuchowej małego ucznia, wykorzystywane słuchowiska powinny mieć formę dialogowanych opowiadań. W klasie II i III może to być forma prostego teatru radiowego, ponieważ dzieci są już w stanie rozróżniać poszczególnych bohaterów i podążać za akcją słuchowiska bez pomocy wiążącego całość narratora.

To, co proponujemy dzieciom ma być specyficznym przewodnikiem po świecie wartości i emocji. Dobierajmy utwory, z którymi może się utożsamiać każde dziecko, ponieważ dotyczą one uczuć i spraw najważniejszych. Nie tylko mają prowadzić bezpiecznie od lęku do odwagi, od słabości do siły, od zła do dobra, ale także ukazywać wielki świat emocji małego dziecka. Przydatne są utwory o potrzebie miłości i przyjaźni, o radości dawania, o tolerancji, pokonywaniu lęków. Napisane o dzieciach i dla dzieci powinny wychodzić naprzeciw dziecięcym problemom i obawom, pomagać budować poczucie własnej wartości, uczyć jak odróżniać dobro od zła, jak żyć w zgodzie z samym sobą i innymi ludźmi. Bez „moralnego przytupu” powinny pomagać zrozumieć jak ważne są takie wartości jak praca, prawda, miłość, życie, rodzina.

Uwzględniając etapy rozwoju społeczno-moralnego dziecka w wieku wczesnoszkolnym, treści z tego obszaru powinny koncentrować się wokół następujących tematów:

- Uczucia – rozpoznawanie i rozumienie uczuć własnych i innych ludzi.
- Wartości: prawda, uprzejmość, życzliwość, bezinteresowność, poszanowanie swojej i cudzej własności, obrona słabszych, pomoc potrzebującym.
- Rodzina – więzi w rodzinie, panujące w niej relacje, obowiązki względem rodziny.
- Klasa – normy, reguły, zasady.
- Inny – podobieństwa i różnice, poszanowanie inności.
- Bezpieczeństwo: dbanie o zdrowie, sytuacje niebezpieczne, asertywność.

¹⁰⁰ [1] Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 maja 2014 r., zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół, Załącznik nr 2 (Dz.U. z 2014 – poz. 803).

Indywidualizacja procesu nauczania

Badania wskazują, że możliwości i potrzeby dzieci w klasach I–III są bardzo różne. Poza tym trzeba pamiętać, że dziecko w wieku wczesnoszkolnym nie zawsze ma odporność emocjonalną, która pozwala mu radzić sobie z pokonywaniem trudności i rozwiązywaniem problemów. Dlatego tak ważna jest indywidualizacja procesu edukacyjnego – dziecko powinno otrzymywać zadania na miarę swoich rzeczywistych możliwości (a nie na miarę możliwości innych dzieci w klasie). Brak indywidualnego podejścia w edukacji wczesnoszkolnej może prowadzić do kształtowania zachowań i przekonań niekorzystnych dla dalszego rozwoju dzieci.

- Zadanie zbyt łatwe – dziecko nie odczuwa żadnej trudności, nudzi się, nie uczy niczego nowego. Ponadto, jeśli nie napotyka trudności, nie ma szansy na rozwijanie odporności emocjonalnej. Uczy się, że wszystko przychodzi mu łatwo, bez wysiłku.
- Zadanie na miarę rzeczywistych możliwości – dziecko napotyka trudność, musi włożyć wysiłek, aby rozwiązać problem. W ten sposób rozwija odporność emocjonalną, a ponieważ jego możliwości pozwalają na pokonanie trudności, odczuwa radość, ma poczucie sukcesu z powodu dobrze wykonanego zadania.
- Zadanie zbyt trudne – dziecko napotyka trudność, z którą nie potrafi sobie poradzić. Uczy się, że włożony wysiłek nie prowadzi do rozwiązania problemu, jest zniechęcone i smutne. Zaczyna szukać innych sposobów (niż wysiłek umysłowy) na pokonywanie tego typu trudności (ściągnięcie od kolegów, symulowanie choroby).

Zadania i ćwiczenia w każdym obszarze edukacyjnym powinny zostać zaplanowane tak, aby pomóc nauczycielowi indywidualizować pracę z dziećmi (zadania dla dzieci zdolnych oraz zadania dla dzieci potrzebujących dodatkowych doświadczeń w danym zakresie).

Oznaczenie ćwiczeń trudniejszych i łatwiejszych konkretnym symbolem nie jest dobrym sposobem motywującym dzieci do nauki. Uczniowie bardzo szybko orientują się, co oznacza ćwiczenie ze słoneczkiem, kwiatkiem itp. Równie szybko zaczynają rozumieć, że oni nigdy nie potrafią wykonać zadań z określonym symbolem. Zaczynają czuć się gorsi od swoich kolegów, którzy nie mają z tym żadnych problemów. Konsekwencją jest niechęć do nauki i stosowanie różnych mechanizmów obronnych w celu podniesienia swojej samooceny. A przecież indywidualizacja procesu nauczania nie polega na dzieleniu dzieci na zdolne i mniej zdolne, ale na rozpoznaniu potrzeb każdego z nich i wspomaganiu ich rozwoju zgodnie z potrzebami i możliwościami.

Warto, aby nauczyciel w celu indywidualizacji pracy z uczniami wykorzystywał dostępne publikacje, których zadaniem jest:

- wspomaganie rozwoju umysłowego i umiejętności matematycznych małego ucznia
- doskonalenie techniki czytania, wprowadzenie w świat literacki i motywowanie do samodzielnego czytania
- rozwijanie umiejętności pisanania.

Jak pracować z dzieckiem ze specyficznymi potrzebami edukacyjnymi

Dziecko mające trudności w nauce związane z występowaniem specyficznych potrzeb edukacyjnych powinno móc uczestniczyć w zajęciach wyrównawczych i reedukacyjnych. Jednocześnie wymaga to od nauczyciela umiejętności dokonywania zmian, modyfikowania, dopasowywania metod nauczania, form pracy i środków dydaktycz-

nych tak, aby uczniowie ze specyficznymi trudnościami – pomimo istniejących różnic w możliwościach i potrzebach edukacyjnych – mogli rozwijać swoją wiedzę i umiejętności, by mogli zrealizować podstawę programową.

Dostosowanie procesu edukacyjnego do potrzeb ucznia obejmuje trzy obszary:

1. Warunki procesu edukacyjnego (zasady, metody, środki dydaktyczne).
2. Zewnętrzna organizacja nauczania (czas, miejsce).
3. Stosowanie takich kryteriów, metod i form egzekwowania wiedzy i umiejętności, które uwzględniają możliwości i ograniczenia rozwoju i funkcjonowania dziecka.

Podstawowe **zasady pracy z uczniem ze specyficznymi potrzebami edukacyjnymi**, po wnikliwym rozpoznaniu potrzeb danego ucznia, to:

- wydłużenie czasu pracy podczas prac kontrolnych lub zmniejszenie liczby zadań
- dawanie możliwości wypowiedzania się ustnego częściej niż wypowiedzania się pisemnego
- stworzenie warunków do poznawania polisensorycznego (wielozmysłowego)
- wykorzystywanie ruchu podczas zajęć (co sprzyja uczeniu się dyslektyków)
- zapowiadanie, nawet niewiele wcześniej, wypowiedzi ustnej przed klasą, tak żeby uczeń mógł się do niej przygotować emocjonalnie
- egzekwowanie i nagradzanie samodzielnej pracy ucznia w domu, co uczy go systematyczności i cierpliwości
- zwracanie uwagi na możliwości koncentracji ucznia oraz jego wydolność fizyczną
- uwzględnianie podczas oceniania stosunku ucznia do przedmiotu, jego chęci, wysiłku, przygotowania do zajęć.

Jak pracować z uczniem zdolnym

Uczeń zdolny to nadal, w warunkach polskich, uczeń nie zawsze pożądanym w klasie. Często zdarza się tak, że jest to dziecko, które słabo adaptuje się w klasie, gdyż jest indywidualistą, przejawia dużą niezależność i krytycyzm w myśleniu, co sprawia, że dostaje etykietkę „przemądrzałego”. Czasem stwarza problemy wychowawcze, bo po prostu się nudzi.

Podstawowe **zasady pracy z uczniem zdolnym**, po wnikliwym rozpoznaniu potrzeb danego ucznia, to:

- rozpoznanie zdolności ucznia i ich rozwijanie
- stworzenie warunków, wykorzystywanie form i metod pracy sprzyjających zachęcaniu ucznia zdolnego do pracy
- wprowadzenie działań wspomagających i rozwijających zdolności ucznia podczas zajęć dodatkowych (kół zainteresowań)
- wskazywanie, podsuwanie dodatkowych źródeł wiedzy
- współpraca z rodzicami dziecka, innymi nauczycielami i specjalistami z poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Kształtowanie postawy prointegracyjnej oraz edukacja włączająca

Etap edukacji wczesnoszkolnej to również czas, w którym – przez opowiadania, bajki oraz tworzenie sytuacji edukacyjnych – kształtujemy postawę tolerancji wobec inności, rozwijamy empatię i wrażliwość na potrzeby osób z niepełnosprawnością.

Warto zwrócić uwagę na edukację włączającą (ideę edukacji dostępnej wszystkim dzieciom). Prawo obowiązujące w naszym kraju zapewnia wszystkim dzieciom, bez względu na ich sprawność, możliwość korzystania z dobrodziejstwa nauki na miarę ich potrzeb i możliwości. Dzięki realizacji założeń edukacji włączającej dzieci niepełnosprawne mogłyby chodzić do szkoły blisko swego miejsca zamieszkania, razem rówieśnikami z okolicy.

Idea ta niesie ze sobą konieczność dostosowania środowiska szkolnego do różnorodnych potrzeb uczniów. Stawia przed kadrą nauczycielską niewątpliwie trudne zadania. Nauczyciele powinni podnosić swoje kwalifikacje w zakresie pracy z dzieckiem niepełnosprawnym, co pozwoli im:

- zapewnić każdemu dziecku jak najlepszy rozwój, zgodny z jego potencjałem
- wyjść naprzeciw oczekiwaniom dzieci i rodziców
- rozwijać mocne strony ucznia i wspomagać słabe
- szukać wsparcia u specjalistów
- dostosowywać wymagania programowe do potrzeb i możliwości dziecka
- znaleźć czas na pracę wychowawczą z grupą, rodzicami i środowiskiem.

Edukacja włączająca zapobiega zjawisku wyłączenia, izolacji dzieci niepełnosprawnych ze środowiska rodzinnego i lokalnego. Jednak wymaga dodatkowego wysiłku i większego nakładu pracy. Niezbędne są gminne dotacje dla każdej placówki, w której uczy się dziecko niepełnosprawne, konieczne jest zniesienie barier architektonicznych, wsparcie specjalistyczne dla nauczyciela oraz zapewnienie prawnych uregulowań w zakresie zmniejszenia liczebności klas z dziećmi niepełnosprawnymi.

Placówki realizujące idee edukacji włączającej już dziś mogą pochwalić się lepszym poziomem pracy w szkole i wyższą efektywnością zajęć, dzięki wprowadzaniu elementów zajęć specjalistycznych, dużemu zainteresowaniu środowiska lokalnego i gromadzeniu wokół szkoły przyjaciół, którzy pomagają w rozwiązywaniu różnych problemów.

3.3. Treści kształcenia i oczekiwane osiągnięcia ucznia

Treści nauczania w ramach I etapu edukacyjnego zostały rozmieszczone spiralnie. Oznacza to, że wiadomości i umiejętności nabywane w klasie I będą powtarzane i pogłębiane w kolejnych dwóch latach edukacji – w klasach II i III. Dzięki takiemu ułożeniu treści uczeń zdobędzie podstawy do dalszego kształcenia.

Poniżej zamieszczono *Podstawę programową kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych*.

I ETAP EDUKACYJNY: KLASY I–III – EDUKACJA WCZESNOSZKOLNA

Edukacja wczesnoszkolna to proces rozłożony na 3 lata, w czasie którego dziecko ma być stopniowo i możliwie łagodnie przeprowadzone z kształcenia zintegrowanego do nauczania przedmiotowego w klasach IV–VI szkoły podstawowej. W klasach I–III szkoły podstawowej konieczne jest uwzględnienie przez nauczycieli i specjalistów pracujących z dziećmi w młodszym wieku szkolnym ich indywidualnych możliwości intelektualnych, emocjonalnych, społecznych i psychofizycznych. Edukacja wczesnoszkolna opisana jest poprzez:

- 1) zestaw celów kształcenia i wynikających z nich ogólnych zadań szkoły;
- 2) wykaz wiadomości i umiejętności ucznia kończącego klasę III szkoły podstawowej.

Zakres wiadomości i umiejętności, jakimi ma dysponować uczeń kończący klasę III szkoły podstawowej, ustalono tak, aby nauczyciel mógł je zrealizować w przeciętnych warunkach edukacyjnych. Jest to ważne założenie, gdyż wiadomości i umiejętności ukształtowane w klasach I–III szkoły podstawowej stanowią bazę i punkt wyjścia do nauki w klasach IV–VI szkoły podstawowej. W sprzyjających warunkach edukacyjnych można kształcenie zorganizować tak, aby uczniowie w ciągu I etapu edukacyjnego nauczyli się znacznie więcej. Należy jednak mieć na uwadze, że niektórym uczniom trzeba udzielić adekwatnej do ich potrzeb pomocy, żeby mogli sprostać wymaganiom określonym w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych w zakresie I etapu edukacyjnego.

Cele kształcenia – wymagania ogólne

Celem edukacji wczesnoszkolnej jest wspomaganie dziecka w rozwoju intelektualnym, emocjonalnym, społecznym, etycznym, fizycznym i estetycznym. Ważne jest również takie wychowanie, aby dziecko, w miarę swoich możliwości, było przygotowane do życia w zgodzie z samym sobą, ludźmi i przyrodą. Należy zadbać o to, aby dziecko odróżniało dobro od zła, było świadome przynależności społecznej (do rodziny, grupy rówieśniczej i wspólnoty narodowej) oraz rozumiało konieczność dbania o przyrodę. Jednocześnie dąży się do ukształtowania systemu wiadomości i umiejętności potrzebnych dziecku do poznawania i rozumienia świata, radzenia sobie w codziennych sytuacjach oraz do kontynuowania nauki w klasach IV–VI szkoły podstawowej.

Zadaniem szkoły jest:

- 1) realizowanie programu nauczania skoncentrowanego na dziecku, na jego indywidualnym tempie rozwoju i możliwościach uczenia się;
- 2) respektowanie trójpodmiotowości oddziaływań wychowawczych i kształcących: uczeń – szkoła – dom rodzinny;
- 3) rozwijanie predyspozycji i zdolności poznawczych dziecka;
- 4) kształtowanie u dziecka pozytywnego stosunku do nauki oraz rozwijanie ciekawości w poznawaniu otaczającego świata i w dążeniu do prawdy;
- 5) poszanowanie godności dziecka; zapewnienie dziecku przyjaznych, bezpiecznych i zdrowych warunków do nauki i zabawy, działania indywidualnego i zespołowego, rozwijania samodzielności oraz odpowiedzialności za siebie i najbliższe otoczenie; zapewnienie dziecku warunków do rozwijania ekspresji plastycznej, muzycznej, teatralnej i ruchowej, aktywności badawczej, a także działalności twórczej;
- 6) wyposażenie dziecka w umiejętność czytania i pisania, w wiadomości i sprawności matematyczne potrzebne w sytuacjach życiowych i szkolnych oraz przy rozwiązywaniu problemów;
- 7) dbałość o to, aby dziecko mogło nabywać wiedzę i umiejętności potrzebne do rozumienia świata, w tym zagwarantowanie mu dostępu do różnych źródeł informacji i możliwości korzystania z nich;
- 8) sprzyjanie rozwojowi cech osobowości dziecka koniecznych do aktywnego i etycznego uczestnictwa w życiu społecznym.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe**1. Edukacja polonistyczna. Uczeń:**

- 1) korzysta z informacji:
  - a) uważnie słucha wypowiedzi i korzysta z przekazywanych informacji,
  - b) rozumie sens kodowania oraz dekodowania informacji; odczytuje uproszczone rysunki, piktogramy, znaki informacyjne, zna wszystkie litery alfabetu; czyta i rozumie teksty przeznaczone dla dzieci i wyciąga z nich wnioski,
  - c) wyszukuje w tekście potrzebne informacje i w miarę możliwości korzysta ze słowników i encyklopedii przeznaczonych dla dzieci,
  - d) zna formy użytkowe: życzenia, zaproszenie, zawiadomienie, list, notatka do kroniki; potrafi z nich korzystać;
- 2) analizuje i interpretuje teksty kultury:
  - a) przejawia wrażliwość estetyczną, rozszerza zasób słownictwa poprzez kontakt z dziełami literackimi,
  - b) w tekście literackim zaznacza wybrane fragmenty, określa czas i miejsce akcji, wskazuje głównych bohaterów,
  - c) czyta teksty i recytuje wiersze, z uwzględnieniem interpunkcji i intonacji,
  - d) ma potrzebę kontaktu z literaturą i sztuką dla dzieci, czyta wybrane przez siebie i wskazane przez nauczyciela książki, wypowiada się na ich temat;
- 3) tworzy wypowiedzi:
  - a) w formie ustnej i pisemnej: kilkuzdaniową wypowiedź, krótkie opowiadanie, krótki opis, list prywatny, życzenia, zaproszenie,

- b) dobiera właściwe formy komunikowania się w różnych sytuacjach społecznych,
  - c) uczestniczy w rozmowach, także inspirowanych literaturą: zadaje pytania, udziela odpowiedzi, prezentuje własne zdanie i formułuje wnioski; poszerza zakres słownictwa i struktur składniowych,
  - d) dba o kulturę wypowiedzania się; poprawnie artykułuje głoski, akcentuje wyrazy, stosuje pauzy i właściwą intonację w zdaniu oznajmującym, pytającym i rozkazującym; stosuje formuły grzecznościowe,
  - e) rozumie pojęcia: wyraz, głoska, litera, sylaba, zdanie; dostrzega różnicę między literą i głoską; dzieli wyrazy na sylaby; oddziela wyrazy w zdaniu, zdania w tekście,
  - f) pisze czytelnie i estetycznie (przestrzega zasad kaligrafii), dba o poprawność gramatyczną, ortograficzną oraz interpunkcyjną,
  - g) przepisuje teksty, pisze z pamięci i ze słuchu;
- 4) wypowiada się w małych formach teatralnych:
- a) uczestniczy w zabawie teatralnej, ilustruje mimiką, gestem, ruchem zachowania bohatera literackiego lub wymyślonego,
  - b) rozumie umowne znaczenie rekwizytu i umie posłużyć się nim w odgrywanej scenie.

2. Język obcy nowożytny. Uczeń:

- 1) wie, że ludzie posługują się różnymi językami i aby się z nimi porozumieć, trzeba nauczyć się ich języka;
- 2) reaguje werbalnie i niewerbalnie na proste polecenia nauczyciela;
- 3) rozumie wypowiedzi ze słuchu:
  - a) rozróżnia znaczenie wyrazów o podobnym brzmieniu,
  - b) rozpoznaje zwroty stosowane na co dzień i potrafi się nimi posługiwać,
  - c) rozumie ogólny sens krótkich opowiadań i baśni przedstawianych także za pomocą obrazów, gestów,
  - d) rozumie sens prostych dialogów w historyjkach obrazkowych (także w nagraniach audio i wideo);
- 4) czyta ze zrozumieniem wyrazy i proste zdania;
- 5) zadaje pytania i udziela odpowiedzi w ramach wyuczonych zwrotów, recytuje wiersze, rymowanki i śpiewa piosenki, nazywa obiekty z otoczenia i opisuje je, bierze udział w miniprzstawieniach teatralnych;
- 6) przepisuje wyrazy i zdania;
- 7) potrafi korzystać ze słowników obrazkowych, książeczek, środków multimedialnych;
- 8) współpracuje z rówieśnikami w trakcie nauki.

3. Edukacja muzyczna. Uczeń:

- 1) w zakresie odbioru muzyki:
  - a) zna i stosuje następujące rodzaje aktywności muzycznej:
    - śpiewa proste melodie, piosenki z repertuaru dziecięcego;

- wykonuje śpiewanki i rymowanki; śpiewa w zespole piosenki ze słuchu (nie mniej niż 10 utworów w roku szkolnym); śpiewa z pamięci hymn narodowy,
  - odtwarza proste rytmy głosem,
  - odtwarza i gra na instrumentach perkusyjnych proste rytmy i wzory rytmiczne,
  - odtwarza i gra na instrumentach melodycznych proste melodie i akompaniamenty,
  - realizuje sylabami rytmicznymi, gestem oraz ruchem proste rytmy i wzory rytmiczne; reaguje ruchem na puls rytmiczny i jego zmiany, zmiany tempa, metrum i dynamiki (maszeruje, biega, podskakuje); realizuje proste schematy rytmiczne (tataizacją, ruchem całego ciała),
  - wyraża ruchem nastroj i charakter muzyki; tańczy podstawowe kroki i figury krakowiaka, polki oraz innego, prostego tańca ludowego,
- b) rozróżnia podstawowe elementy muzyki (melodia, rytm, wysokość dźwięku, akompaniament, tempo, dynamika) i znaki notacji muzycznej (wyraża ruchowo czas trwania wartości rytmicznych, nut i pauz),
- c) świadomie i aktywnie słucha muzyki (wyraża swe doznania werbalnie i niewerbalnie) oraz określa jej cechy: rozróżnia i wyraża środkami pozamuzycznymi charakter emocjonalny muzyki, rozpoznaje utwory wykonane: solo i zespołowo, na chór i orkiestrę; orientuje się w rodzajach głosów ludzkich (sopran, bas) oraz w instrumentach muzycznych (fortepian, gitara, skrzypce, trąbka, flet, perkusja); rozpoznaje podstawowe formy muzyczne – AB, ABA (wskazuje ruchem lub gestem ich kolejne części);
- 2) w zakresie tworzenia muzyki:
- a) wie, że muzykę można zapisać i odczytać,
  - b) tworzy proste ilustracje dźwiękowe do tekstów i obrazów oraz improwizacje ruchowe do muzyki,
  - c) improwizuje głosem i na instrumentach według ustalonych zasad,
  - d) wykonuje proste utwory, interpretuje je zgodnie z ich rodzajem i funkcją.

4. Edukacja plastyczna. Uczeń:

- 1) w zakresie percepcji sztuki:
- a) określa swoją przynależność kulturową poprzez kontakt z wybranymi dziełami sztuki, zabytkami i z tradycją w środowisku rodzinnym, szkolnym i lokalnym; uczestniczy w życiu kulturalnym tych środowisk, wie o istnieniu placówek kultury działających na ich rzecz,
  - b) korzysta z przekazów medialnych; stosuje ich wytwory w swojej działalności twórczej (zgodnie z elementarną wiedzą o prawach autora);
- 2) w zakresie ekspresji przez sztukę:
- a) ilustruje sceny i sytuacje (realne i fantastyczne) inspirowane wyobraźnią, baśnią, opowiadaniem, muzyką, korzysta z narzędzi multimedialnych,
  - b) podejmuje działalność twórczą, posługując się takimi środkami wyrazu plastycznego jak: kształt, barwa, faktura w kompozycji na płaszczyźnie i w przestrzeni (stosując określone materiały, narzędzia i techniki plastyczne),

- c) realizuje proste projekty w zakresie form użytkowych, w tym służące kształtowaniu własnego wizerunku i otoczenia oraz upowszechnianiu kultury w środowisku szkolnym (stosując określone narzędzia i wytwory przekazów medialnych);
- 3) w zakresie recepcji sztuki:
- a) rozróżnia takie dziedziny działalności twórczej człowieka jak: architektura, sztuki plastyczne oraz inne określone dyscypliny sztuki (fotografika, film) i przekazy medialne (telewizja, Internet), a także rzemiosło artystyczne i sztukę ludową,
  - b) rozpoznaje wybrane dzieła architektury i sztuk plastycznych należące do polskiego i europejskiego dziedzictwa kultury; opisuje ich cechy charakterystyczne (posługując się elementarnymi terminami właściwymi dla tych dziedzin działalności twórczej).

5. Edukacja społeczna. Uczeń:

- 1) odróżnia, co jest dobre, a co złe w kontaktach z rówieśnikami i dorosłymi;
- 2) odróżnia dobro od zła, stara się być sprawiedliwym i prawdomównym; nie krzywdzi innych, pomaga słabszym i potrzebującym;
- 3) zna podstawowe relacje między najbliższymi; podejmuje obowiązki domowe i rzetelnie je wypełnia; identyfikuje się ze swoją rodziną i jej tradycjami; ma rozeznanie, że pieniądze otrzymuje się za pracę; rozumie, co to jest sytuacja ekonomiczna rodziny, i wie, że trzeba do niej dostosować swe oczekiwania;
- 4) współpracuje z innymi w zabawie, w nauce szkolnej i w sytuacjach życiowych; przestrzega reguł obowiązujących w społeczności dziecięcej oraz świecie dorosłych; wie, jak należy zachowywać się w stosunku do dorosłych i rówieśników (formy grzecznościowe); rozumie potrzebę utrzymywania dobrych relacji z sąsiadami w miejscu zamieszkania; jest chętny do pomocy, respektuje prawo innych do pracy i wypoczynku;
- 5) jest tolerancyjny wobec osób innej narodowości, tradycji kulturowej itp.; wie, że wszyscy ludzie mają równe prawa;
- 6) zna prawa ucznia i jego obowiązki (w tym zasady bycia dobrym kolegą), respektuje je; uczestniczy w szkolnych wydarzeniach;
- 7) zna najbliższą okolicę, jej ważniejsze obiekty, tradycje; potrafi wymienić status administracyjny swojej miejscowości (wieś, miasto); wie, w jakim regionie mieszka; uczestniczy w wydarzeniach organizowanych przez lokalną społeczność;
- 8) wie, jakiej jest narodowości; wie, że mieszka w Polsce, a Polska znajduje się w Europie; zna symbole narodowe (barwy, godło, hymn narodowy) i najważniejsze wydarzenia historyczne; orientuje się w tym, że są ludzie szczególnie zasłużeni dla miejscowości, w której mieszka, dla Polski i świata; rozpoznaje flagę i hymn Unii Europejskiej;
- 9) wie, jak ważna jest praca w życiu człowieka; wie, jaki zawód wykonują jego najbliżsi i znajomi; wie, czym zajmuje się np. lekarz, aptekarz, policjant, weterynarz;
- 10) wie, gdzie można bezpiecznie organizować zabawy, a gdzie nie można i dlaczego;
- 11) zna zagrożenia ze strony ludzi; potrafi powiadomić dorosłych o wypadku, zagrożeniu, niebezpieczeństwie; zna numery telefonów: pogotowia ratunkowego, straży pożarnej, policji oraz ogólnopolski numer alarmowy 112.

6. Edukacja przyrodnicza. Uczeń:

- 1) obserwuje i prowadzi proste doświadczenia przyrodnicze, analizuje je i wiąże przyczynę ze skutkiem;
- 2) opisuje życie w wybranych ekosystemach: w lesie, ogrodzie, parku, na łące i w zbiornikach wodnych; wie, jakie warunki są konieczne do rozwoju roślin i zwierząt w gospodarstwie domowym, w szkolnych uprawach i hodowlach itp.; wie, jaki pożytek przynoszą zwierzęta środowisku, i podaje proste przykłady;
- 3) nazywa charakterystyczne elementy typowych krajobrazów Polski: nadmorskiego, nizinnego, górskiego;
- 4) nazywa oraz wyróżnia zwierzęta i rośliny typowe dla wybranych regionów Polski; rozpoznaje i nazywa niektóre zwierzęta egzotyczne;
- 5) wyjaśnia zależność zjawisk przyrody od pór roku; wie, jak zachować się odpowiednio do warunków atmosferycznych;
- 6) podejmuje działania na rzecz ochrony przyrody w swoim środowisku; wie, że należy segregować śmieci, rozumie sens stosowania opakowań ekologicznych; wie, że należy oszczędzać wodę; wie, jakie zniszczenia w przyrodzie powoduje człowiek (wypalanie łąk, zaśmiecanie lasów, nadmierny hałas, kłusownictwo); chroni przyrodę: nie śmieci, szanuje rośliny, zachowuje ciszę, pomaga zwierzętom;
- 7) zna wpływ przyrody nieożywionej na życie ludzi, zwierząt i roślin:
  - a) wpływ światła słonecznego na cykliczność życia na Ziemi,
  - b) znaczenie powietrza i wody dla życia człowieka, roślin i zwierząt,
  - c) znaczenie wybranych skał i minerałów dla człowieka (np. węgla i gliny);
- 8) nazywa podstawowe części ciała i organy wewnętrzne zwierząt i ludzi (np. serce, płuca, żołądek);
- 9) zna podstawowe zasady racjonalnego odżywiania się; rozumie konieczność kontrolowania stanu zdrowia i stosuje się do zaleceń lekarza i lekarza dentystry;
- 10) dba o zdrowie i bezpieczeństwo swoje i innych (w miarę swoich możliwości); orientuje się w zagrożeniach ze strony roślin i zwierząt, a także w zagrożeniach typu burza, huragan, śnieżycy, lawina, powódź itp.; wie, jak trzeba zachować się w takich sytuacjach.

7. Edukacja matematyczna. Uczeń:

- 1) klasyfikuje obiekty i tworzy proste serie; dostrzega i kontynuuje regularności;
- 2) liczy (w przód i w tył) od danej liczby po 1, dziesiątkami od danej liczby w zakresie 100 i setkami od danej liczby w zakresie 1000;
- 3) zapisuje cyframi i odczytuje liczby w zakresie 1000; rozumie dziesiętny system pozycyjny;
- 4) ustala równoliczność porównywanych zestawów elementów mimo obserwowanych zmian w ich układzie; porównuje dowolne dwie liczby w zakresie 1000 (słownie i z użyciem znaków $<$, $>$, $=$);
- 5) dodaje i odejmuje liczby w zakresie 100 (bez algorytmów działań pisemnych); sprawdza wyniki odejmowania za pomocą dodawania;
- 6) mnoży i dzieli liczby w zakresie tabliczki mnożenia (bez algorytmów działań pisemnych); podaje z pamięci iloczyn; sprawdza wyniki dzielenia za pomocą mnożenia;

- 7) rozwiązuje łatwe równania jednodziałaniowe z niewiadomą w postaci okienka (bez przenoszenia na drugą stronę);
- 8) rozwiązuje proste zadania tekstowe (w tym zadania na porównywanie różnicowe, ale bez porównywania ilorazowego);
- 9) wykonuje łatwe obliczenia pieniężne (cena, ilość, wartość) i radzi sobie w sytuacjach codziennych wymagających takich umiejętności; zna będące w obiegu monety i banknoty; zna wartość nabywczą pieniędzy; rozumie, czym jest dług;
- 10) mierzy i zapisuje wynik pomiaru długości, szerokości i wysokości przedmiotów oraz odległości; posługuje się jednostkami: milimetr, centymetr, metr; wykonuje łatwe obliczenia dotyczące tych miar (bez wyrażeń dwumianowanych i zamiany jednostek w obliczeniach formalnych); używa pojęcia kilometr w sytuacjach życiowych, np. jechaliśmy autobusem 27 kilometrów (bez zamiany na metry);
- 11) waży przedmioty, różnicuje przedmioty cięższe, lżejsze; używa określeń: kilogram, pół kilograma, dekagram, gram; wykonuje łatwe obliczenia, używając tych miar (bez wyrażeń dwumianowanych i zamiany jednostek w obliczeniach formalnych);
- 12) odmierza płyny różnymi miarkami; używa określeń: litr, pół litra, ćwierć litra;
- 13) odczytuje temperaturę (bez konieczności posługiwania się liczbami ujemnymi, np. 5 stopni mrozu, 3 stopnie poniżej zera);
- 14) odczytuje i zapisuje liczby w systemie rzymskim od I do XII;
- 15) podaje i zapisuje daty; zna kolejność dni tygodnia i miesięcy; porządkuje chronologicznie daty; wykonuje obliczenia kalendarzowe w sytuacjach życiowych; odczytuje wskazania zegarów w systemach: 12- i 24-godzinnym, wyświetlających cyfry i ze wskazówkami; posługuje się pojęciami: godzina, pół godziny, kwadrans, minuta; wykonuje proste obliczenia zegarowe;
- 16) rozpoznaje i nazywa koła, prostokąty (w tym kwadraty) i trójkąty (również położone w różny sposób oraz w sytuacji, gdy figury zachodzą na siebie); rysuje odcinki o podanej długości; oblicza obwody trójkątów i prostokątów (bez wyrażeń dwumianowanych i zamiany jednostek w obliczeniach formalnych);
- 17) wyprowadza kierunki od siebie i innych osób; określa położenie obiektów względem obranego obiektu, używając określeń: góra, dół, przód, tył, w prawo, w lewo oraz ich kombinacji;
- 18) dostrzega symetrię (np. w rysunku motyla); rysuje drugą połowę symetrycznej figury;
- 19) zauważa, że jedna figura jest powiększeniem lub pomniejszeniem drugiej; rysuje figury w powiększeniu i w pomniejszeniu.

8. Zajęcia komputerowe. Uczeń:

- 1) posługuje się komputerem w podstawowym zakresie;
- 2) posługuje się wybranymi programami i grami edukacyjnymi, rozwijając swoje zainteresowania; korzysta z opcji w programach;
- 3) wyszukuje informacje i korzysta z nich:
  - a) przegląda wybrane przez nauczyciela strony internetowe (np. stronę swojej szkoły),
  - b) dostrzega elementy aktywne na stronie internetowej, nawiguje po stronach w określonym zakresie,
  - c) odtwarza animacje i prezentacje multimedialne;

- 4) tworzy teksty i rysunki:
  - a) wpisuje za pomocą klawiatury litery, cyfry i inne znaki, wyrazy i zdania,
  - b) wykonuje rysunki za pomocą wybranego edytora grafiki, np. z gotowych figur;
- 5) zna zagrożenia wynikające z korzystania z komputera, Internetu i multimediów:
  - a) wie, że praca przy komputerze męczy wzrok, nadweręża kręgosłup, ogranicza kontakty społeczne; wie, jak trzeba korzystać z komputera, żeby nie narażać własnego zdrowia,
  - b) ma świadomość niebezpieczeństw wynikających z anonimowości kontaktów i podawania swojego adresu,
  - c) stosuje się do ograniczeń dotyczących korzystania z komputera, Internetu i multimediów.

9. Zajęcia techniczne. Uczeń:

- 1) zna środowisko techniczne na tyle, że:
  - a) orientuje się w sposobach wytwarzania przedmiotów codziennego użytku („jak to zrobiono?”): meble, samochody, sprzęt gospodarstwa domowego,
  - b) rozpoznaje rodzaje maszyn i urządzeń: transportowych (samochody, statki, samoloty), wytwórczych (narzędzia, przyrządy), informatycznych (komputer, laptop, telefon komórkowy); orientuje się w rodzajach budowli (budynki mieszkalne, biurowe, przemysłowe, mosty, tunele, wieże) i urządzeń elektrycznych (latarka, prądnica rowerowa),
  - c) określa wartość urządzeń technicznych z punktu widzenia cech użytkowych (łatwa lub trudna obsługa), ekonomicznych (tanie lub drogie w zakupie i użytkowaniu), estetycznych (np. ładne lub brzydkie);
- 2) realizuje „drogę” powstawania przedmiotów od pomysłu do wytworu:
  - a) przedstawia pomysły rozwiązań technicznych: planuje kolejne czynności, dobiera odpowiednie materiały (papier, drewno, metal, tworzywo sztuczne, materiały włókiennicze) oraz narzędzia,
  - b) rozumie potrzebę organizowania działania technicznego: pracy indywidualnej i zespołowej,
  - c) posiada umiejętności:
    - odmierzania potrzebnej ilości materiału,
    - cięcia papieru, tektury itp.,
    - montażu modeli papierowych i z tworzyw sztucznych, korzystając z prostych instrukcji i schematów rysunkowych, np. buduje latawce, makiety domów, mostów, modele samochodów, samolotów i statków,
    - w miarę możliwości, montażu obwodów elektrycznych, szeregowych i równoległych z wykorzystaniem gotowych zestawów;
- 3) dba o bezpieczeństwo własne i innych:
  - a) utrzymuje ład i porządek wokół siebie, w miejscu pracy; sprząta po sobie i pomaga innym w utrzymaniu porządku,
  - b) właściwie używa narzędzi i urządzeń technicznych,
  - c) wie, jak należy bezpiecznie poruszać się po drogach (w tym na rowerze) i korzystać ze środków komunikacji; wie, jak trzeba zachować się w sytuacji wypadku.

10. Wychowanie fizyczne i edukacja zdrowotna. Uczeń:

- 1) w zakresie sprawności fizycznej:
  - a) realizuje marszobieg trwający co najmniej 15 minut,
  - b) umie wykonać próbę siły mięśni brzucha oraz próbę gibkości dolnego odcinka kręgosłupa,
  - c) potrafi pokonywać przeszkody naturalne i sztuczne;
- 2) w zakresie treningu zdrowotnego:
  - a) przyjmuje pozycje wyjściowe i ustawienia do ćwiczeń oraz wykonuje przewrót w przód,
  - b) skacze przez skakankę, wykonuje przeskoki jednonóż i obunóż nad niskimi przeszkodami,
  - c) wykonuje ćwiczenia równoważne bez przyboru, z przyborem i na przyrządzie;
- 3) w zakresie sportów całego życia i wypoczynku:
  - a) posługuje się piłką: rzuca, chwyta, kołtuje, odbija i prowadzi ją,
  - b) jeździ np. na rowerze, wrotkach; przestrzega zasad poruszania się po drogach,
  - c) bierze udział w zabawach, minigrach i grach terenowych, zawodach sportowych, respektując reguły i podporządkowując się decyzjom sędziego,
  - d) wie, jak należy zachować się w sytuacjach zwycięstwa i radzi sobie z porażkami w miarę swoich możliwości;
- 4) w zakresie bezpieczeństwa i edukacji zdrowotnej:
  - a) dba o higienę osobistą i czystość odzieży,
  - b) wie, jakie znaczenie dla zdrowia ma właściwe odżywianie się oraz aktywność fizyczna,
  - c) wie, że nie może samodzielnie zażywać leków i stosować środków chemicznych niezgodnie z przeznaczeniem,
  - d) dba o prawidłową postawę, np. siedząc w ławce, przy stole,
  - e) przestrzega zasad bezpiecznego zachowania się w trakcie zajęć ruchowych; posługuje się przyborami sportowymi zgodnie z ich przeznaczeniem,
  - f) potrafi wybrać bezpieczne miejsce do zabaw i gier ruchowych; wie, do kogo zwrócić się o pomoc w sytuacji zagrożenia zdrowia lub życia.

Podane umiejętności dotyczą dzieci o prawidłowym rozwoju fizycznym. Umiejętności dzieci niepełnosprawnych ustala się stosownie do ich możliwości.

11. Etyka. Uczeń:

- 1) rozumie, że ludzie mają równe prawa, niezależnie od tego, gdzie się urodzili, jak wyglądają, jaką religię wyznają, jaki mają status materialny; okazuje szacunek osobom starszym;
- 2) zastanawia się nad tym, na co ma wpływ, na czym mu zależy, do czego może dążyć nie krzywdząc innych; stara się nieść pomoc potrzebującym;
- 3) wie, że dzieci niepełnosprawne znajdują się w trudnej sytuacji i pomaga im;
- 4) wie, na czym polega prawdomówność i jak ważna jest odwaga przeciwstawiania się kłamstwu i obmowie; potrafi z tej perspektywy oceniać zachowania bohaterów baśni, opowiadań, legend, komiksów;
- 5) wie, że nie można zabierać cudzej własności i stara się tego przestrzegać; wie, że należy naprawić wyrządzoną szkodę; dostrzega, kiedy postaci z baśni, opowiadań,

- legend, komiksów nie przestrzegają reguły „nie kradnij”; pamięta o oddawaniu pożyczonych rzeczy, nie niszczy ich;
- 6) nawiązuje i pielęgnuje przyjaźnie w miarę swoich możliwości;
  - 7) przestrzega reguł obowiązujących w społeczności dziecięcej (grzecznie zwraca się do innych, współpracuje w zabawach i w sytuacjach zadaniowych) oraz w świecie dorosłych (grzecznie zwraca się do innych, ustępuje osobom starszym miejsca w autobusie, podaje upuszczony przedmiot itp.);
  - 8) wie, że jest częścią przyrody, chroni ją i szanuje; nie niszczy swojego otoczenia.

12. Język mniejszości narodowej lub etnicznej. Uczeń:

- 1) odbiera wypowiedzi:
  - a) uważnie słucha przekazywanych informacji i korzysta z nich,
  - b) czyta ze zrozumieniem teksty literackie oraz informacyjne przeznaczone dla dzieci na I etapie edukacyjnym,
  - c) wyciąga wnioski z przesłanek zawartych w tekście,
  - d) wyszukuje w tekście potrzebne informacje, stara się korzystać ze słowników i encyklopedii,
  - e) stosuje i zna rolę form użytkowych (np. życzenia, zaproszenie, zawiadomienie, list, notatka do kroniki) i grzecznościowych w kontaktach międzyludzkich;
- 2) tworzy wypowiedzi:
  - a) wypowiada się w różnych formach języka mówionego i pisanego (kilkudzaniowa wypowiedź, krótkie opowiadanie, krótki opis, list, życzenia, zaproszenie),
  - b) przejawia wrażliwość estetyczną w wypowiedziach inspirowanych twórczością dla dzieci; tworzy, przekształca i rozwija swoje wypowiedzi,
  - c) dobiera właściwe formy komunikowania się w różnych sytuacjach społecznych,
  - d) uczestniczy w rozmowach: zadaje pytania, udziela odpowiedzi i prezentuje własne zdanie,
  - e) zna alfabet: rozróżnia litery, głoski i znaki fonetyczne; dzieli wyrazy na sylaby; oddziela wyrazy w zdaniu, oddziela zdania w tekście i poprawnie je zapisuje (zgodnie z elementarnymi zasadami ortografii i interpunkcji),
  - f) pisze czytelnie i estetycznie,
  - g) przepisuje teksty, pisze z pamięci i ze słuchu; w miarę swoich możliwości samodzielnie realizuje pisemne zadania domowe,
  - h) rozszerza zasób słownictwa poprzez kontakt z tekstami literackimi i innymi tekstami kultury;
- 3) analizuje i interpretuje teksty kultury:
  - a) w tekście literackim wybiera określone fragmenty, określa czas i miejsce akcji, wskazuje głównych bohaterów,
  - b) czyta i recytuje, z uwzględnieniem interpunkcji i intonacji,
  - c) wykorzystuje teksty literackie do tworzenia wypowiedzi kreatywnych,
  - d) czyta wskazane teksty literackie i wypowiada się na ich temat.

13. Język regionalny – język kaszubski. Uczeń:

- 1) poznaje elementy przyrody, kultury materialnej i duchowej Kaszub (podczas zajęć i podczas wycieczek):

- a) buduje swoją świadomość językową w zakresie języka kaszubskiego,
  - b) wie, że ludzie posługują się różnymi językami,
  - c) wie, że Kaszuby to region o bogatej historii, charakterystycznej przyrodzie, ciekawym ukształtowaniu geograficznym;
- 2) odbiera wypowiedzi w języku kaszubskim i wykorzystuje pod kierunkiem nauczyciela informacje w nich zawarte; rozumie proste i krótkie wypowiedzi ustne o tematyce związanej z życiem codziennym:
- a) obdarza uwagę rówieśników i dorosłych, słucha ich wypowiedzi i chce zrozumieć, co przekazują,
  - b) rozumie sens pisania oraz czytania i orientuje się w oznaczeniach: uproszczone rysunki, piktogramy, znaki informacyjne i napisy, strzałki,
  - c) interesuje się książką i czytaniem; słucha w skupieniu czytanych utworów (baśni, opowiadań, wierszy, krótkich historyjek),
  - d) rozumie proste polecenia i właściwie na nie reaguje,
  - e) rozumie sens opowiedzianych historyjek, gdy są wspierane obrazkami, gestami, przedmiotami,
  - f) uważnie słucha przekazywanych informacji i korzysta z nich,
  - g) rozumie wypowiedzi ze słuchu: rozróżnia dźwięki w wyrazach o podobnym brzmieniu; rozpoznaje zwroty stosowane na co dzień; rozumie ogólny sens krótkich oraz łatwych opowiadań i baśni kaszubskich przedstawionych za pomocą obrazów, gestów i przedmiotów; rozumie sens prostych dialogów w historyjkach obrazkowych (także w nagraniach audio i wideo);
- 3) powtarza słowa i proste wypowiedzi w języku kaszubskim; posługuje się podstawowym zasobem środków językowych:
- a) mówi tak, aby inni rozumieli to, co chce powiedzieć,
  - b) posiada umiejętność pisania i czytania w zakresie wszystkich liter alfabetu kaszubskiego,
  - c) czyta proste, krótkie teksty przeznaczone dla dzieci na I etapie edukacyjnym,
  - d) pisze proste, krótkie zdania, ze szczególnym uwzględnieniem estetyki i poprawności graficznej pisma,
  - e) zna podstawowe pojęcia z zakresu wiedzy o języku, jak: alfabet, litera, głoska, sylaba, wyraz, zdanie; rozróżnia litery i głoski; dzieli wyrazy na sylaby; oddziela wyrazy w zdaniu, zdania w tekście i poprawnie je zapisuje (zgodnie z elementarnymi zasadami ortografii i interpunkcji),
  - f) nazywa obiekty w najbliższym otoczeniu,
  - g) czyta ze zrozumieniem proste teksty literackie przeznaczone dla dzieci na I etapie edukacyjnym,
  - h) przepisuje teksty, pisze z pamięci,
  - i) rozszerza zasób słownictwa;
- 4) ilustruje usłyszany tekst:
- a) uczestniczy w dramie, ilustruje zachowania bohatera literackiego lub wymyślonego – mimiką, gestem, ruchem,
  - b) rozumie umowne znaczenie rekwizytu i umie posłużyć się nim w odgrywanej scenie,

- c) tworzy ilustracje do przeczytanego tekstu;
- 5) wygłasza z pamięci krótkie teksty w języku kaszubskim:
  - a) recytuje wierszyki i rymowanki, śpiewa piosenki z repertuaru dziecięcego,
  - b) czyta i recytuje teksty kaszubskie, z uwzględnieniem interpunkcji i intonacji.

Zalecane warunki i sposób realizacji

1. Dla zapewnienia ciągłości wychowania i kształcenia, nauczyciele uczący w klasach I–III szkoły podstawowej powinni znać podstawę programową wychowania przedszkolnego.
2. Należy zadbać o adaptację dzieci do warunków szkolnych, w tym o ich poczucie bezpieczeństwa. Czas trwania okresu adaptacyjnego określa nauczyciel, biorąc pod uwagę potrzeby dzieci.
3. Planując proces nauczania, nauczyciel, biorąc pod uwagę zróżnicowane możliwości uczniów, decyduje o doborze metod nauczania i środków dydaktycznych oraz tempie realizacji treści nauczania. Czas trwania zajęć edukacyjnych powinien wynikać z możliwości psychofizycznych uczniów oraz ze sposobu realizacji poszczególnych treści nauczania. Oznacza to, że nauczyciel nie powinien planować i przeprowadzać zajęć edukacyjnych w systemie 45-minutowych lekcji. Ponadto, przy zachowaniu ustalonego z dyrektorem szkoły tygodniowego i dziennego czasu pracy danego oddziału, nauczyciel powinien każdego dnia przeprowadzać różnorodne zajęcia edukacyjne.
4. Sale lekcyjne powinny składać się z dwóch części: edukacyjnej (wyposażonej w tablicę, stoliki itp.) i rekreacyjnej (odpowiednio do tego przystosowanej). Zalecane jest wyposażenie sal w pomoce dydaktyczne i przedmioty potrzebne do zajęć (np. liczniki), sprzęt audiowizualny, komputery z dostępem do Internetu, gry i zabawki dydaktyczne, książki tematyczne (np. przyrody), biblioteczkę itp.
5. Edukacja w klasach I–III szkoły podstawowej jest realizowana w formie kształcenia zintegrowanego. Ze względu na prawidłowości rozwoju umysłowego dzieci, treści nauczania powinny narastać i rozszerzać się w układzie spiralnym, tzn. w każdym następnym roku edukacji wiadomości i umiejętności nabyte przez ucznia mają być powtarzane i pogłębiane, a potem rozszerzane.
6. W klasach I–III szkoły podstawowej prace domowe powinny być dostosowane do możliwości ucznia, a nauczyciel powinien monitorować czas, jaki uczeń poświęca na ich wykonanie. Uczniom korzystającym z zajęć świetlicowych szkoła powinna zapewnić warunki i możliwość odrabiania zadań domowych.
7. W klasach I–III szkoły podstawowej edukację dzieci powierza się jednemu nauczycielowi. Prowadzenie zajęć z zakresu edukacji muzycznej, plastycznej, wychowania fizycznego, zajęć komputerowych i języka obcego nowożytnego można powierzyć nauczycielom posiadającym odpowiednie kwalifikacje określone w przepisach w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli. Zajęcia z zakresu edukacji zdrowotnej mogą być realizowane z udziałem specjalisty z zakresu zdrowia publicznego lub dietetyki, pielęgniarki lub higienistki szkolnej.

8. Edukacja polonistyczna. W początkowym okresie nauki jest kontynuowany rozpoczęty w przedszkolu proces kształtowania dojrzałości dzieci do nauki czytania i pisania. Umiejętności te kształtuje się według wybranej metody, dbając o łączenie czytania z pisaniem. W klasie I szkoły podstawowej około połowy czasu przeznaczanego na edukację polonistyczną uczniowie mogą zajmować się rysowaniem i pisaniem, siedząc przy stolikach. Trzeba też pamiętać o tym, że klasa I jest pierwszym etapem nauki czytania i pisania, a umiejętności te są intensywnie kształtowane w klasie II i III tak, aby uczniowie kończący klasę III wykazali się umiejętnościami określonymi w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych w zakresie I etapu edukacyjnego. Ważnym celem edukacji polonistycznej jest rozwijanie u dzieci zamiłowania do czytelnictwa poprzez słuchanie pięknego czytania i rozmawianie o przeczytanych utworach oraz korzystanie z bibliotek (np. biblioteki szkolnej). Dobór utworów ma uwzględnić następujące gatunki literatury dziecięcej: baśnie, bajki, legendy, opowiadania, wiersze, komiksy – przy wyborze należy kierować się realnymi umiejętnościami czytelnictwa dzieci, a także potrzebami wychowawczymi i edukacyjnymi. Dzieci powinny uczyć się na pamięć wierszy, fragmentów prozy, tekstów piosenek itp.
9. Edukacja matematyczna. W pierwszych miesiącach nauki w centrum uwagi jest wspomaganie rozwoju czynności umysłowych ważnych dla uczenia się matematyki oraz budowanie podstawowych intuicji matematycznych. Dominującą formą zajęć są w tym czasie zabawy, gry i sytuacje zadaniowe, w których dzieci manipulują specjalnie dobranymi przedmiotami, np. liczmanami, klockami. Następnie dba się o budowanie w umysłach dzieci pojęć liczbowych, sprawności rachunkowych i pojęć geometrycznych. W klasie I szkoły podstawowej uczniowie około jednej trzeciej czasu przeznaczanego na edukację matematyczną mogą zajmować się rysowaniem i pisaniem, siedząc przy stolikach. W klasach II i III szkoły podstawowej czas poświęcany na pisanie i rysowanie może być stopniowo wydłużany; nie powinien jednak w całości wypełniać czasu przeznaczanego na edukację matematyczną. Przy układaniu i rozwiązywaniu zadań trzeba zadbać o wstępną matematyzację: dzieci rozwiązują zadania matematyczne, manipulując przedmiotami lub obiektami zastępczymi, potem przedstawiają rozwiązanie w dogodny dla siebie sposób, np. ustnie lub za pomocą rysunku, a podczas zajęć rozmawiają o proponowanych rozwiązaniach zadania.
10. Wiedza przyrodnicza powinna być rozwijana głównie z wykorzystaniem aktywizujących metod nauczania i różnych, dostępnych źródeł informacji oraz w oparciu o obserwacje, badania i dziecięce eksperymentowanie. Edukacja przyrodnicza powinna być realizowana przede wszystkim w naturalnym środowisku poza szkołą. W sali lekcyjnej powinny być kąciki przyrody. Jeżeli w szkole nie ma warunków do prowadzenia hodowli roślin i zwierząt, trzeba organizować dzieciom zajęcia w ogrodzie botanicznym, w gospodarstwie rolnym itp.
11. Zajęcia komputerowe należy rozumieć dosłownie jako zajęcia z komputerami, prowadzone w korelacji z pozostałymi obszarami edukacji. Nie oznacza to jednak rezygnacji z metod nauczania zakładających prezentowanie poprzez zabawę i w sposób prosty działania urządzeń komputerowych bez ich wykorzystania. Należy zadbać

- o to, aby w sali lekcyjnej było kilka kompletnych zestawów komputerowych z oprogramowaniem odpowiednim do wieku, możliwości i potrzeb uczniów. Komputery w klasach I-III szkoły podstawowej są wykorzystywane jako urządzenia, które wzbogacają proces nauczania i uczenia się o teksty, rysunki i animacje tworzone przez uczniów, kształtują ich aktywność (gry i zabawy, w tym zabawy logiczne, mogące być wstępem do nauki programowania), utrwalają umiejętności (programy edukacyjne na płytach i w sieci), rozwijają zainteresowania itp. Uczniom klas I-III należy umożliwić korzystanie ze szkolnej pracowni komputerowej. Zaleca się, aby podczas zajęć uczeń miał do swojej dyspozycji osobny komputer z dostępem do Internetu.
12. Język obcy nowożytny. Zalecane jest organizowanie dzieciom również pozalekcyjnych form nauki języka obcego nowożytnego, np. zajęć w szkolnym klubie, spotkań czytelniczych w bibliotece, seansów filmowych w świetlicy szkolnej.
  13. Edukacja muzyczna. Oprócz zajęć typowo muzycznych zaleca się włączanie muzyki do codziennych zajęć szkolnych, np. jako tła tematu przy organizacji aktywności ruchowej, w celu wyciszenia, dla pobudzenia wyobraźni, koordynacji działań zespołowych.
  14. Wychowanie fizyczne. Zaleca się, aby zajęcia z dziećmi były prowadzone na boisku, w sali gimnastycznej itp. Czas realizacji tego obszaru kształcenia ma być przeznaczony na rozwijanie sprawności fizycznej uczniów.
  15. Etyka. Ze względu na specyfikę dziecięcego rozumowania, w trakcie zajęć z etyki zaleca się analizę zachowania postaci literackich (z baśni, bajek, opowiadań itp.), filmowych i telewizyjnych. Uniknie się wówczas kłopotów wychowawczych wynikających z nadmiernej, nieuzasadnionej i pochopnej nieraz krytyki wydarzeń z udziałem rówieśników.
  16. Doceniając rolę edukacji zdrowotnej, treści z tego zakresu umieszczono w wielu obszarach kształcenia, np. w obszarze wychowania fizycznego, edukacji przyrodniczej i edukacji społecznej. Ze względu na dobro uczniów, należy zadbać, aby rozumeli oni konieczność oraz mieli nawyk dbania o zdrowie swoje i innych. Powinni także wiedzieć, do kogo zwrócić się w razie konieczności udzielania pierwszej pomocy.
  17. Każde dziecko jest uzdolnione. Nauczyciel ma odkryć te uzdolnienia i je rozwijać. W trosce o to, aby dzieci odczuwały satysfakcję z działalności twórczej, trzeba stwarzać im warunki do prezentowania swych osiągnięć, np. muzycznych, wokalnych, recytatorskich, tanecznych, sportowych, konstrukcyjnych.
  18. Odpowiednio do istniejących potrzeb szkoła organizuje:
    - 1) zajęcia opiekuńcze zapewniające dzieciom interesujące spędzanie czasu, przyjazną atmosferę i bezpieczeństwo;
    - 2) zajęcia zwiększające szanse edukacyjne uczniów zdolnych oraz uczniów mających trudności w nauce.

3.4. Kryteria oceniania i metody sprawdzania osiągnięć ucznia

Zgodnie z Rozporządzeniem MEN w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych, w klasach I–III szkoły podstawowej śródroczne i roczne oceny klasyfikacyjne z zajęć edukacyjnych są ocenami opisowymi.

Oceny są ważnym wyznacznikiem wiedzy dziecka, stopnia opanowania treści nauczania. Nauczyciele muszą pamiętać, że są one też wyznacznikiem poczucia własnej wartości uczniów, wpływając na obraz siebie i własnych kompetencji. I nie ma tu znaczenia, że w edukacji wczesnoszkolnej obowiązuje ocena opisowa, nie spotkałam bowiem jeszcze szkoły, w której nie oceniano by uczniów za pomocą punktów czy literek.

Ocena konstruktywna

W związku z powyższym uczniowie bardzo szybko orientują się, co oznacza, że jest „dobrze”, a co – „źle”. A przecież celem wprowadzenia oceny opisowej było uniknięcie tego typu powierzchownego oceniania na rzecz oceny konstruktywnej, czyli takiej, która zachęca uczniów do dalszych prób. Ocena, przynajmniej w części instruktażowa, powinna zawierać opis tego, co dziecko już potrafi, a nad czym jeszcze musi popracować. Dzięki takiej ocenie uczniowie czują się zmotywowani do dalszego wysiłku.

Informacyjność oceny

Uczniowie muszą wiedzieć, za co otrzymują taką właśnie ocenę (czy takie punkty). Dobrze, jeśli taką informację otrzymują także rodzice. Niestety, zdarza się, że oceny znajdują się tylko w dzienniku, a dzieci w ogóle nie są o nich informowane, zaś rodzice otrzymują ich spis na karteczkach podczas zebrania. Nie sposób wtedy dociec, kiedy dziecko otrzymało daną ocenę, często też nie pamiętamy, w jakiej sytuacji. Nie wystarczy informacja, że ocena dotyczy pracy domowej, klasówki, czy odpowiedzi. Warto informować dziecko na bieżąco, dlaczego właśnie na tyle została oceniona jego praca – jakie są jej mocne i słabe strony oraz jak te słabe zamienić na mocne. Pamiętajmy, że każda ocena ucznia, to także ocena nauczyciela – jego umiejętności dotarcia do dziecka, przekazania mu w sposób zrozumiały wiedzy i umiejętności. Złe oceny uczniów to sygnał dla nauczyciela, że może coś jest nie tak, może należy coś zmienić – metody, formy, środki, a może coś w samym nauczycielu.

Co oceniamy

W psychologii znane jest zjawisko samospełniającego się proroctwa. Każdy nauczyciel po tygodniu pracy w klasie pierwszej odpowie na pytanie, który z jego uczniów jest „dobry”, a który „słaby”. Na taką szybką opinię składa się wiele sytuacji. W klasie pierwszej są bowiem dzieci śmiałe, które podchodzą do nauczyciela, uśmiechają się, mówią coś miłego, chętnie odpowiadają na pytania (te pierwsze rozmowy dotyczą przecież spraw im bliskich i znanych – wakacji, rodziny, przyjaciół). Te dzieci nauczyciel będzie kojarzył jako „dobre”. Jednak są też w klasie dzieci nieśmiałe, zaleknione lub zachowujące się niegrzecznie i o tych nauczyciel myśli, że „będzie z nimi więcej pracy”.

Na ocenę nauczyciela ma także wpływ wygląd ucznia. Jeśli dziecko z wyglądu budzi sympatię nauczyciela, częściej się on do niego uśmiecha, częściej do niego podchodzi i częściej z nim rozmawia. Taka sytuacja sprawia, że dziecko ma więcej okazji do zaprezentowania swoich umiejętności i wyjaśnienia pojawiających się trudności – same zyski dla dalszego rozwoju.

Dlatego za każdym razem, kiedy oceniamy dziecko, należy zastanowić się, czy nasza ocena nie jest drogą na skróty, czy nie oceniamy, kierując się bardziej nadaną dziecku etykietką niż rzeczywistymi jego osiągnięciami. I pamiętajmy, że każdy uczeń chce mieć dobre oceny, chce zasłużyć na pochwałę, bo bardzo chce być zrozumiany, akceptowany, doceniany. Jeśli nauczyciel sprawi, że klasa szkolna będzie dla jego uczniów środowiskiem wspierającym, zachęcającym do próbowania i doświadczania, to każdy jego uczeń będzie z odwagą pokonywał pojawiające się trudności i z radością odnosił sukcesy.

Warto zastosować następujące metody sprawdzania i oceniania osiągnięć ucznia:

- diagnoza wiedzy i umiejętności dziecka rozpoczynającego naukę w klasie I (czyli diagnoza gotowości szkolnej)
- diagnoza wiedzy i umiejętności dziecka kończącego klasę I
- diagnoza wiedzy i umiejętności dziecka w kl. II (śródroczna i końcowa)
- diagnoza wiedzy i umiejętności dziecka w kl. II (śródroczna i końcowa).

Podstawę diagnozowania stanowi obserwacja zachowania dzieci w różnych sytuacjach zadaniowych i społecznych, świadczących o poziomie wiedzy i umiejętności. Istotnym aspektem diagnozy jest analiza kart pracy skorelowanych z arkuszami diagnostycznymi oraz wytworów dziecka.

- Bieżąca ocena postępów dziecka

Taka ocena odbywa się w trakcie zajęć szkolnych i polega zarówno na informowaniu ucznia o jego postępach, jak i na rozmowach o jego zachowaniu. Bieżąca ocena ma na celu motywowanie dziecka do wysiłku, wskazywanie umiejętności, które już osiągnęło, oraz tych, nad którymi musi jeszcze popracować.

- Wdrażanie uczniów do nabywania umiejętności samooceny

Ważne w edukacji małych uczniów jest nabycie przez nich umiejętności ponoszenia konsekwencji, a co za tym idzie – brania odpowiedzialności za podejście do nauki i wywiązywanie się z obowiązków. Dzieci powinny umieć krytycznie oceniać swoją pracę, planować poprawę swoich działań i rozumieć, że bez wysiłku nie ma efektów. Takie podejście kształtuje w nich postawę odpowiedzialności za swoje postępowanie i funkcjonowanie w szkole.

- **Dokumentacja osiągnięć ucznia**, czyli zbiór prac dziecka (sprawdziany, prace, karty pracy), które świadczą o poziomie jego wiedzy i umiejętności. Taka dokumentacja powinna być systematycznie gromadzona przez nauczyciela i omawiana na spotkaniach z rodzicami.
- **Ocena śródroczna** w formie opisowej, informuje o osiągnięciach ucznia – nabytej wiedzy i umiejętnościach. Jednocześnie omawia trudności dziecka, na które należy zwrócić uwagę w następnym półroczu.

- **Ocena roczna** – klasyfikacyjna – w formie opisowej wystawiana na koniec roku szkolnego. Ocena ta charakteryzuje osiągnięcia edukacyjne ucznia oraz informuje o jego zachowaniu i szczególnych osiągnięciach.

Zarówno rzetelna ocena, jak i diagnoza stanowią ważny element procesu edukacji małych dzieci. Są szczególnie ważne w sytuacji decyzji o podjęciu roli ucznia przez dzieci sześciolatek. Powodzenie szkolne zależy bowiem nie tylko od ich predyspozycji osobistych, ale również od skuteczności podjętych oddziaływań pedagogicznych.

Diagnoza

Diagnoza oparta na systematycznej obserwacji dziecka jest podstawą do organizowania procesu nauczania, ponieważ to uczeń, ze swoimi potrzebami i możliwościami, wyznacza nauczycielowi drogę do efektywnej edukacji.

Zgodnie z podstawą programową nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej jest zobowiązany do prowadzenia obserwacji mających na celu poznanie możliwości i potrzeb rozwojowych dzieci oraz dokumentowania tych obserwacji. Taka obserwacja stanowi podstawę do diagnozy szkolnej, która z kolei jest pierwszym krokiem do świadomego, intensywnego wspomagania rozwoju dziecka. Nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej to osoba, która przebywa z dziećmi codziennie przez kilka godzin, więc dokonywana przez niego diagnoza odbywa się każdego dnia podczas pracy indywidualnej i grupowej, podczas zabaw w klasie i na świeżym powietrzu.

Obserwacje jednak muszą być zapisywane i dokumentowane. Dlatego niezwykle ważny jest wybór właściwego narzędzia diagnostycznego. W tym celu nauczyciele korzystają najczęściej z takich źródeł, jak: wydawnictwa edukacyjne, poradnie psychologiczno-pedagogiczne oraz arkusze diagnostyczne opracowane przez rady pedagogiczne. Dokonując wyboru, warto zwrócić uwagę na kilka aspektów.

- Narzędzie służące do diagnozowania umiejętności dziecka w wieku wczesnoszkolnym nie może ograniczać się do skali dwustopniowej (potrafi/nie potrafi), ponieważ dzieci w tym wieku bardzo intensywnie uczą się rzeczy nowych, więc niektóre umiejętności znajdują się w strefie ich najbliższego rozwoju. Poza tym należy pamiętać o dużych różnicach rozwojowych (w grupie najmłodszych uczniów, obok dzieci niewykazujących żadnego zainteresowania czytaniem zwykle są i takie, które już potrafią płynnie samodzielnie czytać). Dlatego konieczna jest szersza skala, pozwalająca na szczegółową ocenę danej umiejętności, np.:
  - wiedza i umiejętności dziecka są wyższe oczekiwanych (wyższe niż przewidywane dla dziecka w tym wieku);
  - wiedza i umiejętności dziecka są zgodne z oczekiwaniami (zgodne z przewidywanymi dla dziecka w tym wieku);
  - wiedza i umiejętności dziecka są niższe od oczekiwanych (niższe niż przewidywane dla dziecka w tym wieku) – dziecko potrzebuje wspomagania rozwoju;
  - wiedza i umiejętności dziecka są znacznie niższe od oczekiwanych (znacznie niższe niż przewidywane dla dziecka w tym wieku) – dziecko potrzebuje intensywnego wspomagania rozwoju.

- Arkusz służący do obserwacji dziecka powinien być podzielony na obszary edukacyjne (a wskaźniki w danych obszarach powinny mieścić się w ich zakresie). Jeśli dany wskaźnik nie określa kompetencji, która pozwala ocenić umiejętności/wiedzę dziecka w danym obszarze, to nie tylko diagnoza będzie błędna, ale również planowanie działań naprawczych oraz prowadzenie zajęć dydaktyczno-wyrównawczych nie przyniesie oczekiwanych efektów.
- Na rozwój dziecka wpływa wiele czynników. Niezwykle istotne jest środowisko rodzinne czy stan zdrowia ucznia. Patologia w rodzinie, czy np. alergia, na którą cierpi dziecko, to bardzo ważne czynniki, które w istotny sposób wpływają na jego funkcjonowanie. Dlatego ważne jest poznanie środowiska rodzinnego oraz współpraca z rodzicami. Należy również pamiętać o tym, że celem diagnozy jest rozpoznanie potrzeb dziecka, mające być podstawą do planowania pracy (zarówno indywidualnej, jak i pracy z całą klasą). Wczesne rozpoznanie problemów dziecka (lub szczególnych uzdolnień) pozwoli na świadome wspomaganie jego rozwoju.

ZAŁĄCZNIK NR 1

DIAGNOZA GOTOWOŚCI SZKOLNEJ DZIECKA ROZPOCZYNAJĄCEGO NAUKĘ W KLASIE I

4	Kompetencje dziecka są powyżej oczekiwanych (wyższe niż przewidywane dla dziecka w tym wieku).
3	Kompetencje dziecka są zgodne z oczekiwanymi (zgodne z przewidywanymi dla dziecka w tym wieku).
2	Kompetencje dziecka są poniżej oczekiwanych (niższe niż przewidywane dla dziecka w tym wieku). Dziecko potrzebuje wspomaganie rozwoju.
1	Kompetencje dziecka są znacznie poniżej oczekiwanych (znacznie niższe niż przewidywane dla dziecka w tym wieku). Dziecko potrzebuje intensywnego wspomaganie rozwoju.

Rozwój społeczny i emocjonalny

Zachowanie podczas zabawy

4. Bardzo chętnie bawi się z innymi dziećmi. Zgodnie współpracuje z innymi w zabawie. Zawsze przestrzega zasad ustalonych w zabawie.
3. Chętnie bawi się z innymi dziećmi. Zgodnie współpracuje z innymi w zabawie. Zwykle przestrzega zasad ustalonych w zabawie.
2. Raczej niechętnie bawi się z innymi dziećmi. Często nie potrafi zgodnie współpracować z innymi w zabawie. Często ma problemy z przestrzeganiem zasad ustalonych w zabawie.
1. Nie chce bawić się z innymi dziećmi. Nie potrafi zgodnie współpracować z innymi w zabawie. Nie przestrzega zasad ustalonych w zabawie.

Współpraca w sytuacjach zadaniowych

4. Bardzo chętnie i zgodnie współpracuje z innymi w sytuacjach zadaniowych. Zawsze przestrzega ustalonych zasad.
3. Chętnie i zgodnie współpracuje z innymi w sytuacjach zadaniowych. Zwykle przestrzega ustalonych zasad.
2. Raczej nie potrafi zgodnie współpracować z innymi w sytuacjach zadaniowych. Często ma problemy z przestrzeganiem ustalonych zasad.
1. Nie potrafi zgodnie współpracować z innymi w sytuacjach zadaniowych. Nie przestrzega ustalonych zasad.

Zachowanie w sytuacjach konfliktowych

4. Zawsze bardzo dobrze sobie radzi w sytuacjach konfliktowych. Nie oczekuje pomocy osoby dorosłej.

3. Zwykle dobrze sobie radzi w sytuacjach konfliktowych. Bardzo rzadko oczekuje pomocy osoby dorosłej.
2. Często nie potrafi samodzielnie sobie radzić w sytuacjach konfliktowych. Często oczekuje pomocy osoby dorosłej.
1. Nie radzi sobie w sytuacjach konfliktowych. Zawsze wymaga pomocy ze strony osoby dorosłej.

Wykonywanie poleceń nauczyciela

4. Bardzo chętnie i sprawnie wykonuje polecenia nauczyciela. Rozumie polecenia kierowane do grupy.
3. Chętnie i sprawnie wykonuje polecenia nauczyciela. Rozumie polecenia kierowane do grupy.
2. Czasem niechętnie wykonuje polecenia nauczyciela. Dość często nie rozumie poleceń kierowanych do grupy.
1. Nie chce wykonywać poleceń nauczyciela. Nie rozumie poleceń kierowanych do grupy.

Okazywanie emocji

4. Zawsze wyraża swoje emocje w sposób akceptowany społecznie. Potrafi pogodzić się z porażką.
3. Zwykle wyraża swoje emocje w sposób akceptowany społecznie. Czasami jednak nie potrafi pogodzić się z porażką i wtedy potrzebuje wsparcia osoby dorosłej.
2. Często wyraża swoje emocje w sposób nieakceptowany społecznie. Często nie potrafi pogodzić się z porażką i wtedy potrzebuje wsparcia osoby dorosłej.
1. Bardzo często wyraża swoje emocje w sposób nieakceptowany społecznie. Nie potrafi pogodzić się z porażką i wtedy potrzebuje wsparcia osoby dorosłej.

Pomaganie innym

4. Bardzo chętnie pomaga innym dzieciom, a okazana pomoc jest adekwatna i służy rozwiązaniu danego problemu.
3. Chętnie pomaga innym dzieciom. Czasem oczekuje pomocy ze strony osoby dorosłej w ustaleniu, jaka pomoc będzie najbardziej adekwatna i posłuży rozwiązaniu danego problemu.
2. Potrafi pomagać innym dzieciom, ale najczęściej potrzebuje pomocy ze strony osoby dorosłej. Okazywana pomoc nie zawsze jest adekwatna i nie zawsze służy rozwiązaniu danego problemu.
1. Nie pomaga innym dzieciom.

Ocena zachowania innych

4. Właściwie ocenia zachowanie innych (np. bohatera literackiego lub bohatera historyjki obrazkowej). Potrafi też uzasadnić swoją ocenę.
3. Potrafi właściwie ocenić zachowanie innych (np. bohatera literackiego lub bohatera historyjki obrazkowej).
2. Z pomocą nauczyciela ocenia zachowanie innych (np. bohatera literackiego lub bohatera historyjki obrazkowej).

1. Nie potrafi oceniać zachowania innych (np. bohatera literackiego lub bohatera historii obrazkowej).

Wiedza na temat siebie

4. Posiada dokładne informacje na temat siebie, swojej rodziny i miejscowości.
3. Posiada podstawowe informacje na temat siebie, swojej rodziny i miejscowości.
2. Posiada bardzo podstawowe informacje na temat siebie, swojej rodziny i miejscowości.
1. Nie posiada informacji na temat siebie, swojej rodziny i miejscowości.

Wiedza na temat ojczyzny

4. Zna polskie symbole narodowe, potrafi zaśpiewać hymn, wie, że jest Polakiem, a Polska należy do Unii Europejskiej. Ma dodatkową wiedzę na ten temat.
3. Zna polskie symbole narodowe, potrafi zaśpiewać hymn, wie, że jest Polakiem, a Polska należy do Unii Europejskiej.
2. Z pomocą osoby dorosłej wskazuje polskie symbole narodowe. Wie, że jest Polakiem.
1. Nie posiada podstawowych informacji na temat swojej ojczyzny.

Rozwój sprawności fizycznej (z edukacją zdrowotną i bezpieczeństwem)

Zabawy ruchowe i ćwiczenia gimnastyczne

4. Dziecko jest bardzo sprawne fizycznie. Bardzo chętnie uczestniczy w zabawach, grach ruchowych i gimnastyce. Poprawnie wykonuje ćwiczenia gimnastyczne.
3. Dziecko jest sprawne fizycznie. Chętnie uczestniczy w zabawach, grach ruchowych i gimnastyce. Stara się poprawnie wykonywać ćwiczenia gimnastyczne.
2. Dziecko jest dość sprawne fizycznie, ale niektóre sprawności wymagają jeszcze treningu i wspomagania w postaci dodatkowych ćwiczeń. Rzadko dba o poprawność wykonywanych ćwiczeń.
1. Rozwój fizyczny dziecka nie przebiega prawidłowo i wymaga intensywnego wspomagania w postaci dodatkowych ćwiczeń. Nie chce uczestniczyć w zabawach, grach ruchowych i gimnastyce.

Wiedza na temat zdrowia

4. Wie, że należy dbać o zdrowie. Dostrzega związek między zachowaniem człowieka a zdrowiem czy chorobą.
3. Wie, że należy dbać o zdrowie. Zwykle dostrzega związek między zachowaniem człowieka a zdrowiem czy chorobą.
2. Zaczyna rozumieć, że o zdrowie należy dbać. Uczy się dostrzegać związek między zachowaniem człowieka a zdrowiem czy chorobą.
1. Nie rozumie, że o zdrowie trzeba dbać. Nie dostrzega związku między zachowaniem człowieka a zdrowiem czy chorobą.

Wiedza na temat podstawowych zasad odżywiania

4. Dobrze orientuje się w podstawowych zasadach zdrowego odżywiania i stara się do nich stosować.
3. Orientuje się w podstawowych zasadach zdrowego odżywiania i zwykle stara się do nich stosować.
2. Zaczyna orientować się w podstawowych zasadach zdrowego odżywiania. Często potrzebuje pomocy (zachęty) osoby dorosłej do stosowania się do tych zasad.
1. Nie orientuje się w podstawowych zasadach zdrowego odżywiania. Oczekuje stałej pomocy (kontroli) osoby dorosłej do stosowania się do tych zasad.

Wiedza na temat podstawowych zasad bezpieczeństwa

4. Wie, jakie zachowania (w sytuacjach bliskich dziecku) są bezpieczne, a jakie zagrażające. Stosuje zasady bezpieczeństwa i zna konsekwencje ich nieprzestrzegania. Samodzielnie organizuje sobie bezpieczne miejsce pracy i zabawy.
3. Orientuje się, jakie zachowania (w sytuacjach bliskich dziecku) są bezpieczne, a jakie zagrażające. Stara się stosować zasady bezpieczeństwa i przewidywać konsekwencje ich nieprzestrzegania.
2. Ma słabą orientację, jakie zachowania (w sytuacjach bliskich dziecku) są bezpieczne, a jakie zagrażające. Często nie potrafi przewidzieć konsekwencji ich nieprzestrzegania.
1. Nie potrafi zadbać o własne bezpieczeństwo. Wymaga stałej kontroli ze strony osoby dorosłej.

Samodzielność**Samodzielność w sytuacjach życiowych i zadaniowych**

4. Dziecko jest bardzo samodzielne w sytuacjach życiowych i zadaniowych (na miarę swoich możliwości rozwojowych). Nie oczekuje obecności i pomocy osoby dorosłej. Przewiduje skutki swoich zachowań.
3. Dziecko jest samodzielne w sytuacjach życiowych i zadaniowych (na miarę swoich możliwości rozwojowych). Nie oczekuje stałej obecności i pomocy osoby dorosłej. Zwykle przewiduje skutki swoich zachowań.
2. Dziecko jest mało samodzielne w sytuacjach życiowych i zadaniowych. Często oczekuje obecności i pomocy osoby dorosłej. Często nie potrafi przewidzieć skutków swoich zachowań.
1. Dziecko jest niesamodzielne w sytuacjach życiowych i zadaniowych. Oczekuje stałej obecności i pomocy osoby dorosłej. Nie potrafi przewidzieć skutków swoich zachowań.

Organizowanie czasu wolnego

4. Samodzielnie, w ciekawy dla siebie sposób, organizuje sobie czas wolny.
3. Potrafi zorganizować sobie czas wolny.
2. Ma kłopoty z samodzielnym organizowaniem sobie czasu wolnego. Często potrzebuje pomocy (podpowiedzi lub zorganizowania zajęcia) ze strony osoby dorosłej.

1. Nie potrafi samodzielnie organizować sobie czasu wolnego. Oczekuje pomocy (organizowania zajęcia, wspólnej zabawy) ze strony osoby dorosłej.

Prace porządkowe

4. Rozumie potrzebę utrzymywania porządku w swoim otoczeniu. Bez upomnień osoby dorosłej odkłada zabawki na swoje miejsce. Bardzo chętnie uczestniczy w pracach porządkowych.
3. Utrzymuje porządek w swoim otoczeniu. Zwykle bez upomnień osoby dorosłej odkłada zabawki na swoje miejsce i uczestniczy w pracach porządkowych.
2. Rzadko utrzymuje porządek w swoim otoczeniu. Często potrzebuje wielokrotnych upomnień, zachęty osoby dorosłej, żeby odłożyć zabawki na swoje miejsce. Niechętnie uczestniczy w pracach porządkowych.
1. Nie dba o porządek w swoim otoczeniu. Mimo wielokrotnych upomnień, nie odkłada zabawek na swoje miejsce. Nie chce uczestniczyć w pracach porządkowych.

Czynności samoobsługowe

4. Dziecko jest bardzo samodzielne. Sprawnie i bez pomocy osoby dorosłej ubiera się i rozbiera, korzysta z toalety, spożywa posiłki. Potrafi również pomóc innym dzieciom.
3. Dziecko jest samodzielne. Nie oczekuje stałej pomocy osoby dorosłej podczas ubierania się i rozbierania, korzystania z toalety i spożywania posiłków.
2. Dziecko jest mało samodzielne. Często potrzebuje pomocy osoby dorosłej podczas wykonywania czynności związanych z ubieraniem się i rozbieraniem, spożywaniem posiłków i korzystaniem z toalety.
1. Dziecko jest niesamodzielne. Oczekuje stałej pomocy ze strony osoby dorosłej podczas wykonywania podstawowych czynności związanych z ubieraniem się i rozbieraniem, spożywaniem posiłków i korzystaniem z toalety.

Obowiązki

4. Bardzo dobrze wywiązuje się z powierzonych mu obowiązków.
3. Dobrze wywiązuje się z powierzonych mu obowiązków.
2. Raczej nie wywiązuje się z powierzonych mu obowiązków. Potrzebuje przypomnienia i pomocy osoby dorosłej.
1. Mimo przypomnienia i pomocy osoby dorosłej, nie wywiązuje się z powierzonych mu obowiązków.

Percepcja wzrokowa i słuchowa

Odtwarzanie usłyszanego rytmu

4. Bezbłędnie odtwarza usłyszany rytm. Potrafi – w porównaniu z innymi dziećmi w grupie – odtworzyć rytm złożony z większej ilości dźwięków.
3. Bezbłędnie odtwarza usłyszany rytm.
2. Często się myli podczas odtwarzania usłyszanego rytmu.
1. Mimo powtórzeń, nie potrafi odtworzyć usłyszanego rytmu. Tego typu ćwiczenia sprawiają dziecku dużą trudność.

Układanie obrazka z części

4. Z łatwością, bardzo sprawnie układa pocięty obrazek. Tego rodzaju ćwiczenia nie sprawiają dziecku żadnej trudności.
3. Sprawnie układa pocięty obrazek.
2. Nie radzi sobie samodzielnie z układaniem pociętego obrazka. Układa z pomocą nauczyciela.
1. Nie potrafi ułożyć pociętego obrazka, nawet z pomocą nauczyciela.

Układanie według wzoru

4. Z łatwością i bardzo sprawnie układa według wzoru. Tego rodzaju ćwiczenia nie sprawiają dziecku żadnej trudności.
3. Sprawnie układa według wzoru.
2. Nie radzi sobie samodzielnie z układaniem według wzoru. Układa z pomocą nauczyciela.
1. Nie potrafi układać według wzoru, nawet z pomocą nauczyciela.

Rozpoznawanie rymów

4. Bezbłędnie wskazuje obrazki, których nazwy się rymują. Samodzielnie tworzy rymy.
3. Wskazuje obrazki, których nazwy się rymują.
2. Z pomocą nauczyciela wskazuje obrazki, których nazwy się rymują.
1. Nie potrafi wskazać obrazków, których nazwy się rymują.

Analiza i synteza wyrazowa zdania

4. Zawsze dokonuje poprawnej analizy i syntezy wyrazowej zdania. Tego rodzaju ćwiczenia nie sprawiają dziecku żadnej trudności.
3. Potrafi dokonać poprawnej analizy i syntezy wyrazowej zdania.
2. Często myli się, dokonując analizy i syntezy wyrazowej zdania.
1. Nie potrafi dokonać analizy i syntezy wyrazowej zdania.

Analiza i synteza sylabowa słowa

4. Zawsze dokonuje poprawnej analizy sylabowej słowa. Tego rodzaju ćwiczenia nie sprawiają dziecku żadnej trudności.
3. Potrafi dokonać poprawnej analizy sylabowej słowa.
2. Często myli się, dokonując analizy sylabowej słowa.
1. Nie potrafi dokonać analizy sylabowej słowa.

Wyróżnianie głosek w nagłosie

4. Bezbłędnie wyróżnia głoski w nagłosie. Tego typu ćwiczenia nie sprawiają dziecku żadnej trudności.
3. Nie myli się podczas ćwiczeń, w których wyróżnia głoski w nagłosie.
2. Często się myli podczas wyróżniania głosek w nagłosie. Tego typu ćwiczenia sprawiają dziecku dużą trudność.
1. Nie potrafi wyróżnić głosek w nagłosie.

Wyróżnianie głosek w wygłosie

4. Bezbłędnie wyróżnia głoski w wygłosie. Tego typu ćwiczenia nie sprawiają dziecku żadnej trudności.
3. Nie myli się podczas ćwiczeń, w których wyróżnia głoski w wygłosie.
2. Często się myli podczas wyróżniania głosek w wygłosie. Tego typu ćwiczenia sprawiają dziecku dużą trudność.
1. Nie potrafi wyróżniać głosek w wygłosie.

Odwzorowywanie kształtów

4. Bezbłędnie odwzorowuje podany kształt. Tego rodzaju ćwiczenia nie sprawiają dziecku żadnej trudności.
3. Potrafi odwzorować podany kształt.
2. Stara się odwzorować podany kształt, ale ćwiczenie sprawia dziecku trudność.
1. Nie potrafi odwzorować podanego kształtu.

Pamięć wzrokowa

4. Cechuje się bardzo dobrą pamięcią wzrokową. Zapamiętuje pokazany układ przedmiotów, obrazków, nawet jeśli jest bardziej skomplikowany niż ćwiczenie przeznaczone dla dzieci w tym wieku. Bez trudu układa go z pamięci.
3. Zapamiętuje pokazany układ kilku przedmiotów, obrazków. Potrafi go ułożyć z pamięci.
2. Często ma kłopoty z zapamiętaniem pokazanego układu przedmiotów, obrazków. Z pomocą nauczyciela stara się odtworzyć układ z pamięci.
1. Nie potrafi zapamiętać pokazanego układu przedmiotów, obrazków.

Pamięć słuchowa

4. Cechuje się bardzo dobrą pamięcią słuchową. Z łatwością zapamiętuje i odtwarza z pamięci wiersze dla dzieci, teksty piosenek, rymowanki.
3. Zapamiętuje i odtwarza z pamięci wiersze dla dzieci, teksty piosenek, rymowanki.
2. Ma problemy z zapamiętywaniem i odtwarzaniem z pamięci wierszy dla dzieci, tekstów piosenek, rymowanek. Potrzebuje wielu dodatkowych powtórzeń.
1. Ma bardzo duże problemy z zapamiętywaniem wierszy dla dzieci, tekstów piosenek, rymowanek. Mimo wielu dodatkowych powtórzeń, nie potrafi ich odtworzyć z pamięci.

Rozwój mowy

Tworzenie wypowiedzi

4. Z łatwością buduje płynne, logicznie powiązane ze sobą wypowiedzi wielozdaniowe. Potrafi wyrazić swoje potrzeby i emocje w formie zdania.
3. Potrafi budować płynne, logicznie powiązane ze sobą wypowiedzi wielozdaniowe. Zwykle potrafi wyrazić swoje potrzeby i emocje w formie zdania.
2. Często ma kłopoty z budowaniem płynnych, logicznie powiązanych ze sobą wypowiedzi. Ma duże kłopoty z wyrażaniem swoich potrzeb i emocji w formie zdania.

1. Nie potrafi budować płynnych, logicznie powiązanych ze sobą wypowiedzi. Nie potrafi wyrażać swoich potrzeb i emocji w formie zdania.

Słownictwo

4. Posiada bardzo bogate słownictwo.
3. Posiada przeciętne słownictwo.
2. Posiada ubogie słownictwo
1. Posiada bardzo ubogie słownictwo.

Artykulacja

4. Prawidłowo artykułuje wszystkie głoski. Bez problemu wymawia również łąmańce językowe i trudne wyrazy.
3. Prawidłowo artykułuje wszystkie głoski.
2. Nie potrafi artykułować prawidłowo niektórych głosek, wymaga wspomagania rozwoju mowy.
1. Wymowa dziecka jest nieprawidłowa. Wymaga intensywnego wspomagania rozwoju mowy.

Rozumienie poleceń słownych

4. Zawsze rozumie polecenia słowne kierowane do grupy, nawet jeśli są złożone i wymagają wykonania kilku czynności.
3. Rozumie proste polecenia słowne kierowane do grupy.
2. Często nie rozumie poleceń słownych kierowanych do grupy.
1. Nie rozumie poleceń słownych kierowanych do grupy.

Formułowanie pytań i odpowiedzi

4. Potrafi precyzyjnie odpowiadać na pytania i pytać o niezrozumiałe fakty. Jego pytania i odpowiedzi świadczą o dużej wiedzy i ciekawości poznawczej.
3. Potrafi odpowiadać na pytania i pytać o niezrozumiałe fakty.
2. Często ma kłopoty z formułowaniem poprawnych pytań i odpowiedzi.
1. Nie potrafi formułować poprawnych pytań i odpowiedzi.

Stosowanie zasad języka ojczystego

4. Stosuje w wypowiedziach zasady języka ojczystego. Mowa dziecka charakteryzuje się wysoką poprawnością pod względem gramatycznym i fleksyjnym.
3. Zwykle stosuje w wypowiedziach zasady języka ojczystego. Mowa dziecka charakteryzuje się poprawnością pod względem gramatycznym i fleksyjnym.
2. Często nie stosuje w wypowiedziach zasad języka ojczystego. Mowa dziecka charakteryzuje się niską poprawnością pod względem gramatycznym i fleksyjnym. Popęlnia dużo błędów językowych.
1. Nie potrafi stosować w wypowiedziach zasad języka ojczystego. Popęlnia bardzo dużo błędów językowych. Mowa dziecka bywa niezrozumiała dla otoczenia.

Rozwój umysłowy

Ciekawość poznawcza

4. Charakteryzuje się bardzo dużą ciekawością poznawczą. Jest bardzo zainteresowane otaczającym światem, bardzo chętnie uczestniczy w zajęciach i uczy się rzeczy nowych.
3. Charakteryzuje się ciekawością poznawczą. Jest zainteresowane otaczającym światem, chętnie uczestniczy w zajęciach i uczy się rzeczy nowych.
2. Zainspirowane przez nauczyciela wykazuje zainteresowanie otaczającym światem. Raczej niechętnie uczestniczy w zajęciach i uczy się rzeczy nowych.
1. Nie wykazuje zainteresowania otaczającym światem. Bardzo niechętnie uczestniczy w zajęciach i nie chce się uczyć rzeczy nowych.

Zmiany odwracalne i nieodwracalne

4. Odróżnia zmiany odwracalne od zmian nieodwracalnych. Z łatwością formułuje trafne wnioski o obserwowanych zmianach.
3. Orientuje się, że są zmiany odwracalne i nieodwracalne. Potrafi formułować wnioski o obserwowanych zmianach.
2. Często nie odróżnia zmian odwracalnych od nieodwracalnych. Ma duże problemy z formułowaniem wniosków o obserwowanych zmianach.
1. Nie odróżnia zmian odwracalnych od nieodwracalnych. Nie potrafi wnioskować o obserwowanych zmianach.

Dostrzeżenie regularności

4. Bez trudu rozpoznaje i kontynuuje rozpoczęty rytm. Tego typu ćwiczenia nie sprawiają dziecku żadnej trudności.
3. Samodzielnie rozpoznaje i kontynuuje rozpoczęty rytm.
2. Z pomocą nauczyciela rozpoznaje i kontynuuje rozpoczęty rytm.
1. Nawet z pomocą nauczyciela nie potrafi rozpoznać i kontynuować rozpoczętego rytmu.

Klasyfikowanie

4. Klasyfikuje bardzo dobrze. Potrafi klasyfikować według kilku kryteriów, tworzy własne kryteria.
3. Dobrze klasyfikuje. Potrafi klasyfikować według kilku kryteriów.
2. Słabo klasyfikuje. Potrafi klasyfikować tylko według jednego kryterium.
1. Nie potrafi klasyfikować.

Rozumowanie przyczynowo-skutkowe

4. Z łatwością łączy przyczynę ze skutkiem i przewiduje następstwa zdarzeń.
3. Ujmuje związki przyczynowo-skutkowe. Potrafi przewidzieć następstwa zdarzeń.
2. Często ma problemy z ujmowaniem związków przyczynowo-skutkowych. Rzadko

potrafi przewidzieć następstwa zdarzeń.

1. Nie łączy przyczyny ze skutkiem. Nie próbuje przewidywać następstw zdarzeń.

Orientacja przestrzenna

4. Bardzo dobrze określa kierunki i położenie przedmiotów w przestrzeni (w odniesieniu do siebie oraz innych obiektów). Tego rodzaju ćwiczenia dziecko wykonuje z łatwością.
3. Dobrze określa kierunki i położenie przedmiotów w przestrzeni (w odniesieniu do siebie oraz innych obiektów).
2. Często myli się, określając kierunki i położenie przedmiotów w przestrzeni (w odniesieniu do siebie oraz innych obiektów).
1. Nie potrafi określać kierunków i położenia przedmiotów w przestrzeni (w odniesieniu do siebie oraz innych obiektów).

Zabawy konstrukcyjne

4. Bardzo chętnie buduje z klocków. Z dużym zaangażowaniem tworzy oryginalne kompozycje, łącząc różne materiały. Używa właściwie prostych narzędzi.
3. Chętnie buduje z klocków, tworzy kompozycje, łącząc różne materiały. Używa właściwie prostych narzędzi.
2. Dziecko rzadko jest zainteresowane budowaniem z klocków. Potrzebuje pomocy (zachęty, wskazówki) nauczyciela podczas tworzenia kompozycji z różnych materiałów. Czasem wymaga pomocy nauczyciela podczas używania prostych narzędzi.
1. Nie wykazuje zainteresowania zabawami konstrukcyjnymi. Mimo pomocy nauczyciela (wskazówek), z trudem tworzy kompozycje z różnych materiałów. Wymaga pomocy i kontroli osoby dorosłej podczas używania prostych narzędzi.

Znajomość pór roku

4. Wymienia pory roku i ich cechy charakterystyczne. Ma dodatkową wiedzę na ten temat.
3. Wymienia pory roku i ich cechy charakterystyczne.
2. Z pomocą nauczyciela wymienia pory roku i ich cechy charakterystyczne.
1. Nie zna pór roku.

Znajomość dni tygodnia

4. Zna nazwy dni tygodnia. Potrafi wymienić je w kolejności. Potrafi podać nazwę dnia w tygodniu, powiedzieć, jaki dzień był wczoraj, a jaki będzie jutro.
3. Zna nazwy dnia tygodnia. Potrafi je wymienić w kolejności.
2. Z pomocą nauczyciela wymienia nazwy dni tygodnia, ale myli kolejność.
1. Nie zna nazw dni tygodnia.

Znajomość nazw miesięcy

4. Zna nazwy miesięcy. Potrafi je wymienić w kolejności. Wie, jaki miesiąc jest obecnie, jaki był wcześniej, a jaki będzie potem.
3. Z pomocą nauczyciela wymienia nazwy miesięcy. Wie, jaki miesiąc jest obecnie.

2. Z pomocą nauczyciela wymienia nazwy kilku miesięcy.
1. Nie zna nazw miesięcy.

Przygotowanie do nauki matematyki

Liczenie obiektów

4. Sprawnie liczy na konkretach i w pamięci w większym zakresie liczbowym niż pozostałe dzieci w grupie.
3. Dobrze liczy na konkretach. Próbuje liczyć w pamięci.
2. Liczy na konkretach, ale często się myli.
1. Nie potrafi samodzielnie liczyć.

Dodawanie i odejmowanie

4. Sprawnie dodaje i odejmuje w pamięci.
3. Dodaje i odejmuje, pomagając sobie liczeniem na konkretach.
2. Z pomocą nauczyciela dodaje i odejmuje, pomagając sobie liczeniem na konkretach.
1. Nie potrafi dodawać i odejmować.

Ustalanie równoliczności zbiorów

4. Z łatwością ustala równoliczność dwóch zbiorów. Tego typu ćwiczenia nie sprawiają dziecku trudności.
3. Ustala równoliczność dwóch zbiorów.
2. Z pomocą nauczyciela ustala równoliczność dwóch zbiorów.
1. Nawet z pomocą nauczyciela nie potrafi ustalić równoliczności dwóch zbiorów.

Liczebniki porządkowe

4. Posługuje się liczebnikami porządkowymi w większym zakresie liczbowym niż pozostałe dzieci w grupie.
3. Posługuje się liczebnikami porządkowymi w poznanym zakresie liczbowym.
2. Myli się podczas stosowania liczebników porządkowych.
1. Nie zna liczebników porządkowych.

Wskazywanie podobieństw

4. Bez trudu odszukuje i wskazuje podobieństwa. Bardzo dobrze dokonuje porównań na zasadzie podobieństw.
3. Odszukuje i wskazuje podobieństwa. Dobrze dokonuje porównań na zasadzie podobieństw.
2. Z pomocą nauczyciela odszukuje i wskazuje kilka podobieństw. Słabo dokonuje porównań na zasadzie podobieństw.
1. Mimo pomocy nauczyciela, nie potrafi odszukać i wskazać podobieństw. Nie dokonuje porównań na zasadzie podobieństw.

Wskazywanie różnic

4. Bez trudu odszukuje i wskazuje różnice. Bardzo dobrze dokonuje porównań na zasadzie różnicowania.
3. Odszukuje i wskazuje różnice. Dobrze dokonuje porównań na zasadzie różnicowania.
2. Z pomocą nauczyciela odszukuje i wskazuje kilka różnic. Słabo dokonuje porównań na zasadzie różnicowania.
1. Mimo pomocy nauczyciela, nie potrafi odszukać i wskazać różnic. Nie dokonuje porównań na zasadzie różnicowania.

Mierzenie

4. Wie, na czym polega pomiar długości. Zna różne sposoby mierzenia i stosuje je w praktyce.
3. Wie, że długość można mierzyć. Potrafi mierzyć sznurkiem, stopami, krokami.
2. Wie, że długość można mierzyć. Z pomocą nauczyciela mierzy prostymi sposobami, np. sznurkiem, stopami, krokami.
1. Nawet z pomocą nauczyciela nie potrafi mierzyć długości prostymi sposobami, np. stopami, sznurkiem, krokami.

Przygotowanie do nauki czytania i pisania**Rysunki**

4. Bardzo chętnie rysuje. Rysunki dziecka zawsze są bardzo staranne, estetyczne, bogate w szczegóły i dokończone. Świadczą o bogatej wyobraźni twórczej.
3. Chętnie rysuje. Rysunki dziecka są staranne, estetyczne, bogate w szczegóły i dokończone.
2. Potrzebuje zachęty osoby dorosłej, żeby rysować. Często nie kończy rysunków, są one mało staranne, ubogie w szczegóły.
1. Nie chce rysować. Rysunki dziecka są bardzo ubogie w szczegóły i niestaranne.

Sprawność manualna

4. Wykazuje się bardzo dobrą sprawnością manualną. Zawsze prawidłowo trzyma ołówek, pędzel, nożyczki
3. Wykazuje się dobrą sprawnością manualną. Prawidłowo trzyma ołówek, pędzel, nożyczki
2. Sprawność manualna dziecka wymaga ćwiczeń. Często nieprawidłowo trzyma ołówek, pędzel, nożyczki.
1. Dziecko jest niesprawne manualnie. Nie potrafi prawidłowo trzymać ołówka, pędzla, nożyczek.

Kodowanie i dekodowanie

4. Z łatwością pojmuje sens prostych informacji zapisanych za pomocą symboli czy prostych rysunków. Bardzo chętnie samodzielnie koduje proste informacje (np. tworząc gry, mapy).

3. Rozumie proste informacje zapisane za pomocą symboli czy prostych rysunków.
2. Często ma kłopoty ze zrozumieniem sensu prostych informacji zapisanych za pomocą symboli czy prostych rysunków.
1. Nie rozumie sensu prostych informacji zapisanych za pomocą symboli czy prostych rysunków.

Orientacja na kartce

4. Zawsze prawidłowo i sprawnie określa kierunki oraz miejsce na kartce. Tego rodzaju ćwiczenia nie sprawiają dziecku żadnej trudności.
3. Potrafi prawidłowo określić kierunki oraz miejsce na kartce.
2. Często się myli, określając kierunki oraz miejsce na kartce i oczekuje pomocy nauczyciela.
1. Nie potrafi prawidłowo określić kierunków oraz miejsca na kartce.

Rysowanie po śladzie

4. Zawsze bardzo dokładnie rysuje po śladzie. Tego rodzaju ćwiczenia nie sprawiają dziecku żadnej trudności.
3. Potrafi rysować po śladzie.
2. Często ma kłopoty z rysowaniem po śladzie.
1. Nie potrafi rysować po śladzie.

Rysowanie szlaczków literopodobnych

4. Zawsze dokładnie i bardzo starannie przerysowuje szlaczki literopodobne.
3. Potrafi przerysować szlaczki literopodobne.
2. Często ma kłopoty z przerysowaniem szlaczków literopodobnych.
1. Nie potrafi przerysować szlaczków literopodobnych.

Zainteresowanie czytaniem

4. Dziecko jest bardzo zainteresowane samodzielnym czytaniem.
3. Zainspirowane przez dorosłego, wykazuje zainteresowanie samodzielnym czytaniem.
2. Rzadko wykazuje zainteresowanie samodzielnym czytaniem.
1. Nie przejawia zainteresowania samodzielnym czytaniem.

Próby samodzielnego pisania

4. Bardzo często podejmuje próby samodzielnego pisania (np. podpisując rysunki, wpisując życzenia na laurkach).
3. Z pomocą osoby dorosłej podejmuje próby samodzielnego pisania (np. podpisując rysunki).
2. Rzadko wykazuje zainteresowanie pisaniem.
1. Nie wykazuje zainteresowania pisaniem.

Diagnostując gotowość dziecka do nauki szkolnej w klasie I, warto sprawdzić również:

Zapisywanie liczb

4. Zna cyfry. Rozpoznaje, prawidłowo odczytuje i zapisuje niektóre liczby.

3. Zna niektóre cyfry. Potrafi rozpoznać i odczytać kilka liczb.
2. Wie, że liczby można zapisać i odczytać, ale nie rozpoznaje ich.
1. Nie wykazuje zainteresowania cyframi. Nie zna cyfr.

Znajomość liter

4. Rozpoznaje, prawidłowo odczytuje i zapisuje wszystkie litery alfabetu.
3. Rozpoznaje przynajmniej kilka liter alfabetu.
2. Wykazuje zainteresowanie literami, wie, że można je odczytać, ale nie rozpoznaje ich.
1. Nie wykazuje zainteresowania literami. Nie zna liter.

Czytanie

4. Czyta płynnie, ze zrozumieniem proste teksty.
3. Czyta sylaby i wyrazy. Nadal jest mocno skoncentrowane na technice czytania.
2. Nie odczytuje sylab i prostych wyrazów. Rzadko wykazuje zainteresowanie wspólnym odczytywaniem tekstów obrazkowo-literowych.
1. Nie czyta. Nie wykazuje żadnego zainteresowania czytaniem.